

Асоцијација просторних планера Србије

ПЛАНЕР

Часопис просторних планера

САДРЖАЈ

стручни радови

4

1. ТРАНСГРАНИЧНА, ТРАНСРЕГИОНАЛНА И ТРАНСНАЦИОНАЛНА САРАДЊА У ПРОСТОРНОМ ПЛАНУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
2. ИСКУСТВО У ИЗРАДИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ КИКИНДА
3. ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ СМЕДЕРЕВО
4. ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ШАВНИК
5. ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ АРИЉЕ
6. РЕГИОНАЛНА ДИМЕНЗИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА УЖИЦА У ФУНКЦИЈИ УРАВНОТЕЖЕНОГ РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА

представљамо вам

37

РЕПУБЛИЧКА АГЕНЦИЈА ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

за вашу документацију

40

СУСРЕТИ ПРОСТОРНИХ ПЛАНЕРА СРБИЈЕ 2007
ПЛАНСКА И НОРМАТИВНА ЗАШТИТА ПРОСТОРА И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

актуелности

46

1. У БУДУЋЕ БЕЗ ОТВОРЕНИХ ПИТАЊА
2. КАКО ОПИСАТИ ДОКТОРСКУ ТЕЗУ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА У ПЕТ (КЉУЧНИХ РЕЧИ)

Оснивач и издавач

Асоцијација просторних планера Србије
Студентски трг 3/III, Београд

Суиздавач

Инжењерска комора Србије

За издавача

др Дејан Филиповић

Главни и одговорни уредник

др Дејан Филиповић

Редакциони одбор

др Дејан Ђорђевић
др Богдан Лукић
мр Александар Вучићевић
др Јасмина Ђорђевић
Марко Перишић
Драгана Дунчић
мр Никола Крунић
мр Данијела Обрадовић
Бранислав Бијелић

Секретаријат

Мирослав Марић
Александар Ђорђевић

Технички уредник

Александар Ђорђевић
Марија Годошев

Дизајн насловне стране

Марија Годошев

Штампа

“Форма Б” Београд

Тираж

500 примерака

Београд, април 2008. год

Часопис излази два пута годишње

ТРАНСГРАНИЧНА, ТРАНСРЕГИОНАЛНА И ТРАНСНАЦИОНАЛНА САРАДЊА У ПРОСТОРНОМ ПЛАНУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Мр Бранислав Бијелић

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Један од основних инструмената европске интеграције који користе институције Европске уније представља трансгранична, трансрегионална и трансационална сарадња.

Често се у литератури и званичним документима умјесто три горенаведена термина користи јединствени термин - трансгранична сарадња (у ширем смислу). Она се може дефинисати као повезивање више региона у различитим државама на заједничким развојним иницијативама. Као последица регионалног повезивања настаје трансгранични регион (регија), за кога се често користи назив еврорегион или еврорегија.

Значај трансграничне сарадње се најбоље види из чињенице да Босна и Херцеговина, у периоду док не постане кандидат за чланство у Европској унији из "супер" фонда IPA (Instrument for Pre - Accession Assistance), може добити финансијска средства, поред помоћи за институције, само за пројекте из области трансграничне сарадње.

ТИПОВИ ТРАНСГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

У склопу ширег појма трансграничне сарадње се нарочито издваја трансгранична сарадња у ужем смислу, која је и најчешћи вид прекограничног повезивања региона. Ову врсту прекограничног повезивања карактерише повезивање регионалних цјелина које међусобно граниче, односно просторно додирују. Обично се ова повезивања дешавају на подручјима додиривања три и више држава

(обично три државе - тромеђе).

Једини такав регион који егзистира на просторима Босне и Херцеговине јесте Еврорегион Дрина - Сава - Мајевица (<http://www.eureg-dsm.org>). У склопу овог региона налазе се 10 јединица локалне самоуправе из Босне Херцеговине - 7 општина из Републике Српске: Бијељина, Доњи Жабар, Зворник, Лопаре, Пелагићево, Угљевик и Шековићи, 2 општине из Федерације БиХ: Теочак и Челић, и Брчко Дистрикт као кондоминијум; 4 општине из Републике Србије: Богатић, Лозница, Мали Зворник и Шабац; и двије општине из Републике Хрватске: Гуња и Дреновци. Уствари, ријеч је о повезивању три регије на тромеђи ових држава: Сјевероисточне Босне, Сјеверозападне Србије и Спачванска Посавине.

Слика 1: Еврорегион Дрина - Сава - Мајевица.

Трансрегионална сарадња представља повезивање више региона у различитим државама, који међусобно директно не граниче, али су везани за одређену просторну цјелину (обично ријечни слив, морски басен). Први примјер такве прекограничне сарадње јесте еврорегионална сарадња Дунав - Драва - Сава, у којој

учествују жупаније, градови и једна жупанијска привредна комора из Мађарске; жупаније, градови и жупанијске привредне коморе из Хрватске; а из Босне и Херцеговине два кантона (Посавски и Тузлански кантон), Брчко Дистрикт, општина Тузла и кантонална привредна комора Тузланског кантона (<http://www.ddseuro.org>).

Други примјер трансрегионалне сарадње представља Јадранска еврорегија (<http://www.adriaticseuroregion.org>). Ову еврорегију чине седам талијанских регија, три словеначке општине, осам хрватских жупанија, Херцеговачко - неретвански кантон из Босне и Херцеговине, Република Црна Гора и шест албанских дистрикта, који сви заједно окружују Јадранско море.

У садашњем тренутку у Босни и Херцеговини нису регистровани облици транснационалне сарадње. Под транснационалном регионалном сарадњом подразумјева се сарадња региона из различитих, међусобно удаљених држава који могу бити повезани неком заједничком карактеристиком (нпр. планински региони).

ТРАНСГРАНИЧНА САРАДЊА У ПРОСТОРНОМ ПЛАНУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ДО 2015. ГОДИНЕ

Европска комисија за екстерну трансграничну сарадња (покрива и простор Босне и Херцеговине и читавог окружења - Западни Балкан) издваја годишње суму од око 15 милиона еура. Средства за трансграничну, трансрегионалну и транснационалну сарадњу се могу добити преко иницијативе INTERREG III, односно претприступних фондова (од 2007. "супер" фонд IPA). Регионална и трансгранична сарадња, као и помоћ у транзицији и изградњи институција, представљају двије компоненте новог претприступног инструмента Европске уније (IPA) и примјењиваће се и на државе кандидате и потенцијалне државе кандидате. Из ове чињенице се јасно види значај транс-

граничне, трансрегионалне и транснационалне сарадње, пошто БиХ до 2010. односно 2011. год. може једино рачунати на средства из европских фондова која су везана за програме и пројекте из области трансграничне сарадње, као и помоћи у транзицији и изградњи институција. Због тога је у самом Просторном плану Републике Српске до 2015. године проблематици трансграничне сарадње посвећена дужна пажња, и то прије свега трансграничној сарад-

Слика 2: Зоне трансграничне сарадње из Просторног плана Републике Српске до 2015. године

њи у ужем смислу.

У самом Плану као приоритетне зоне трансграничне сарадње на подручју РС у временском хоризонту плана су издвојена "подручја крајњег југоистока РС - Херцеговине према Хрватској и Црној Гори (Требиње - Дубровник - Херцег Нови), Горње Подриње према Србији и Црној Гори (Романија - Златибор - Дурмитор), Средње Подриње према Србији (Осат - Тара), Семберија према Србији и Хрватској (Дрина - Сава - Мајевица), Посавина према Хрватској (Посавина - Славонија), Лијевче поље према Хрватској (Врбас - Посавина - Славонија), долина Уне према Хрватској (Поуње - Банија)" (Приједлог Просторног плана Републике Српске до 2015. год., 2007).

Из општих карактеристика зона трансграничне сарадње видљиво је да ће се трансгранична сарадња у овим подручјима прије свега одвијати у областима инфраструктуре, заштите

животне средине и туризма. Као трансгранични екосистеми могу се издвојити подручја Орјена према Црној Гори и Хрватској, Сутјеске према Дурмитору у Црној Гори, кањона Дрине и Сушице и Осата према планини Тари у Србији, Мочвара Посавине у општини Градишка према Лоњском пољу у Хрватској.

У оквиру Информационо - документационе основе Просторног плана Републике Српске до 2015. године разматране су идеје и о могућностима транснационалне сарадње и то РС као цјелине. Сама Република Српска у европским оквирима (гледајући површину и становиштво) представља један регион средње популационе величине и по европским критеријумима припада категорији NUTS2 којој нпр. припадају савезне државе у Аустрији; провинције у Белгији; региони у Француској, Италији, Ирској, Њемачкој; војводства у Пољској; аутономне регије у Шпанији. Из те чињенице се дошло до концепције да би Република Српска управо са оваквим територијалним јединицама (регионима) требало да успостави транснационалну сарадњу у временском хоризонту плана, прије свега са развијеним регионима у Белгији (нпр. Источна Фландрија), Ирској (Даблински регион), Италији (Трентино - Јужни Тирол) и Шпанији (нпр. Баскија и Навара) (Информационо - документациона основа Просторног плана РС до 2015. год., 2007).

ЛИТЕРАТУРА

1. Просторни план Републике Српске до 2015. године. (2007). Бања Лука: Урбанистички завод Републике Српске, а.д.
2. Информационо - документациона основа Просторног плана Републике Српске до 2015. године. (2007). Бања Лука: Урбанистички завод Републике Српске, а.д.
3. Перспектива просторног развоја Европске уније. (2005). Београд: Влада Републике Србије, Канцеларија за придруживање Европској унији; Француско - српски форум за просторно планирање и регионалне поли-

тике.

4. Водећи принципи за одрживи просторни развој европског континента. (2004). Београд: часопис Простор.
5. <http://www.eureg-dsm.org>,
6. <http://www.ddseuro.org>,
7. <http://www.adriaticeuroregion.org>.

Аутор текста је Мр Бранислав Бијелић, д.п.п. запослен у Урбанистичком заводу Републике Српске

ИСКУСТВО У ИЗРАДИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ КИКИНДА

Драгана Дунчић

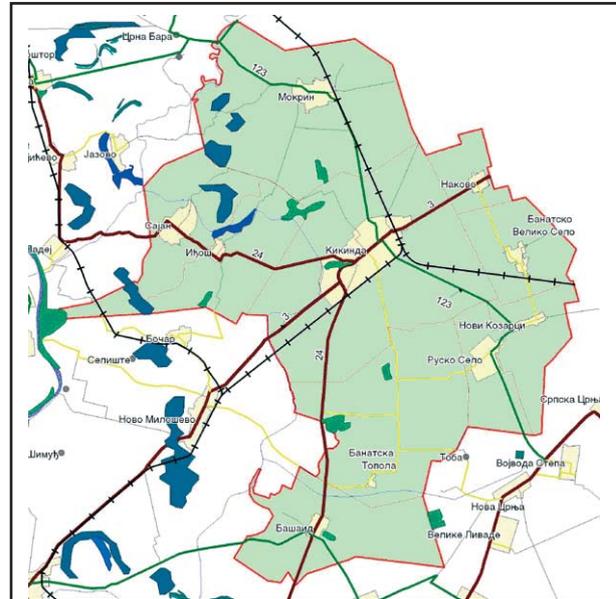
Просторно планирање на територији општине Кикинда има традицију од 70-тих година XX века, а ППО Кикинда, који је у фази предлога Плана, припада другој генерацији планова. Општина Кикинда има Просторни план од 1983. године, за који су више пута рађене измене и допуне. Изради Просторног плана Општине приступило се на основу Одлуке о приступању изради Просторног плана Општине Кикинда ("Службени лист Општине Кикинда", број 8/06), чији је саставни део Програм за израду Просторног плана Општине Кикинда.

Прву фазу израде планског документа, у складу са Законом о планирању и изградњи, представља Стратегија развоја планског подручја, која је верификована од стране Комисије за планове и представља полазну основу за израду Предлога Просторног плана Општине Кикинда.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ

Општина Кикинда се налази у североисточном делу АП Војводине, где заузима површину од 782км² територије северозападнoг Баната, што је сврстава у 5. по величини општину у Војводини. Површина Општине је већа и од просечне вредности за АПВ која износи 478,47км². Граничи се са пет Општина и државом Румунијом.

На северу и северозападу је граница са Чоком, на западу са Адом, на југозападу је граница са Општином Нови Бечеј, на југу се граничи са Општинама Житиште и Зрењанин, на југоистоку је Општина Нова Црња, а са источне, североисточне и делом северне стране се граничи са Републиком Румунијом.

Слика 1: Положај насеља и КО Општине Кикинда

Потенцијали

- геосаобраћајни положај,
- природне карактеристике не утичу отежавајуће на просторни развој Општине,
- првокласно пољопривредно земљиште (82% ливадска црница) шанса за унапређење пољопривреде,
- извршена комасација,
- значајна лежишта нафте, гаса, глине и песка,
- хидротермалне бушотине потенцијал за формирање бање у Бан. Великом Селу,
- енергију ветра искористити за инсталирање ветрогенератора,
- вештачки водоток Кикиндски канал,
- могућност одводњавања и наводњавања плодног земљишта,
- велико културно и споменичко наслеђе,
- неговање традиционалног облика живљења,
- антропогени туристички мотиви,
- палеонтолошки локалитет - откриће

скелета мамута,

- богатство и разноликост биљних и посебно птичијих врста (СРП "Пашњаци велике дропље),
- урађена просторно-планска и урбан-истичко-техничка документација.

Ограничења

- лоша саобраћајна повезаност са Мађарском и Румунијом,
- недостатак стратешких планова локалне самоуправе,
- недовољна пошумљеност (1,16%),
- проблем недовољне и неадекватне комуналне инфраструктуре, посебно сеоских насеља,
- велики еколошки проблеми изазвани експлоатацијом минералних сировина (пре свега нафте и гаса),
- аерозагађење у појединим временским интервалима,
- лош квалитет пијаће воде,
- проблем отпадних вода индустрије и пољопривреде,
- еолска ерозија,
- неповољна демографска ситуација.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Полазно начело које дефинише циљ и преддређује методологију израде Просторног плана изражено је хијерархијом развојних интереса Републике, локалне средине и тржишта, према главним функцијама и активностима подручја:

- одрживо очување, унапређење, заштита и културолошко коришћење културних и природних вредности на територији Општине;
- планска начела и критеријуми коришћења природних ресурса и заштите животне средине;
- коридори основних инфраструктурних система и правила коришћења земљишта у зонама ограничења;
- остале активности прилагођене претход-

ним категоријама активности.

Потребно је дефинисати функције различитог нивоа значаја (локални, регионални, републички, међународни) и њихов развој ускладити са режимима заштите, унапређења, уређења и коришћења простора. Имајући у виду основни циљ израде Просторног плана, потребно је утврдити хијерархију циљева и интереса, те на основу тога хијерархију функција и активности.

Упоређујући проблеме, од којих је велики део настао и развио се деведесетих година 20. века, са изузетним потенцијалима општине могуће је дефинисати основни циљ стратегије просторног развоја Општине Кикинда: препознавање, дефинисање и оперативно ангажовање свих просторних могућности општине Кикинда ради задовољења критеријума регионалног центра Србије и његовог оправданог усмерења ка процесима европских интеграција.

Операционализација оваквог циља није једноставан посао јер захтева истовремено уклањање или ублажавање низа негативних појава које отежавају просторни развој Општине Кикинда. Овај Просторни план зато у наставку дефинише Основе просторног развоја и правила коришћења, уређења и заштите планског подручја, који би у даљем планском и организационом поступку требало имплементирати како би се Општина Кикинда у периоду до 2015. године приближила постављеном циљу. Ова година је реперна за Србију у целини јер би према оптимистичкој варијанти тада требало да буде примљена у Европску Унију, а то значи отварање нових могућности приступа европским структурним фондовима. До тог времена, са етапом до 2011. године, Општина Кикинда би изузетним напорима, и уз очекивану помоћ Републике и Покрајине, требало да организовано уложи финансијска и организациона средства како би поставила основе будућег развоја, једног од важних регионалних центара у оквиру европске заједнице привредних центара, али и

урбаног центра од изузетног значаја за духовни простор и идентитет Србије. Наведени циљ треба да обезбеди квалитетније услове живљења становника на овом простору.

ЕВИДЕНЦИЈА И МОГУЋНОСТ РЕШАВАЊА КОНФЛИКАТА У ПРОСТОРУ НА ПРИНЦИПИМА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Конфликти који су уочени на посматраном подручју односе се на:

Ширење грађевинских реона - Границе грађевинских реона су за сва насељена места у општини Кикинда дефинисана на основу урбаностичких планова. Иако грађевинско земљиште није у целости запоседнуто јављају се захтеви за ширењем грађевинског реона у насељима. Проблем у овом случају представља то што су грађевински реони свих насеља, непосредно, а и шире, окружени пољопривредним земљиштем високог квалитета, које представља значајан природни потенцијал Општине.

Код захтева за ширењем грађевинских реона насеља прво преиспитати могућности постојећег грађевинског земљишта, покушати постићи његову бољу и ефикаснију искоришћеност (могућност увођења већег степена искоришћености и коефицијента изградњености по зонама, затим, реорганизација намена површина унутар насеља и сл), и тек након тога, ако и даље има потреба за ширењем, приступити проширењу грађевинских реона насеља.

Пролаз транзитног саобраћаја кроз насељена места - Овај проблем је посебно изражен у Кикинди и у насељима кроз које пролазе магистрални и регионални путни правци. Ови транзитни саобраћајни токови неповољно утичу на интерно одвијање саобраћаја по насељима, у смислу смањења безбедности, бука, вибрације и аерозагађење. Будућа изградња обилазница, ће утицати на побољшање стања животне сре-

дине.

Депонованье комуналног отпада и одлагање животињских лешева - До сада је решавано парцијално, тако да већина насеља отпад комуналног и животињског порекла одлаже на насељским депонијама.

Степен уређености у опремљености ових депонија не задовољава тражене критеријуме, па је присутна деградација простора у смислу загађења земљишта, подземних вода и ваздуха у непосредном окружењу. Евидентна је нерентабилност оваквог начина одлагања отпада, јер је потребно адекватно уредити и опремити адекватну локацију.

Преласком на систем регионалног депонованья отпада кроз формирање вишеопштинских региона са једном регионалном депонијом, потребно је санирати и рекултивисати све постојеће насељске и дивље депоније. Постојећа депонија у Кикинди после санације биће рекултивисана.

Регионална депонија је у изградњи и представљаће место где ће се вршити довоз отпада из свих општинских места и претовар отпада ради његовог трајног одлагања. Прелазак на овај систем одлагања отпада подразумева успостављање низа законодавних, организационих и институционалних мера.

Експлатацију природних ресурса у области термоенергетске инфраструктуре - Приликом изградње нових објеката "НИС-Гаса" и "НИС-Нафтагаса" потребно је посебно обратити пажњу на подручја предвиђена за заштиту на територији општине Кикинда, на којој се налазе највећа истражна и експлоатациона поља нафте и гаса у Србији. Постојеће просторе на којима се експлатишу нафта и гас по завршетку експлоатационог периода, треба вратити у пређашње стање рекултивацијом и дати им намену којом се не угрожава стање животне средине.

Приликом планирања, пројектовања и изградње ових објеката, водити рачуна о смањењу конфликта између коришћења енергетских ресурса и заштите животне средине (насеља, становништва, земљиште, итд.) и предузимање одговарајућих мера за санирање негативних последица (пројект рекултивације, ревитализације, отклањања штета итд.).

КОНЦЕПЦИЈА НАМЕНЕ ПРОСТОРА

На територији Општине Кикинда земљиште представља драгоцен, необновљив ресурс, због чега се истичу следећи критеријуми коришћени приликом одређивања планираних намена:

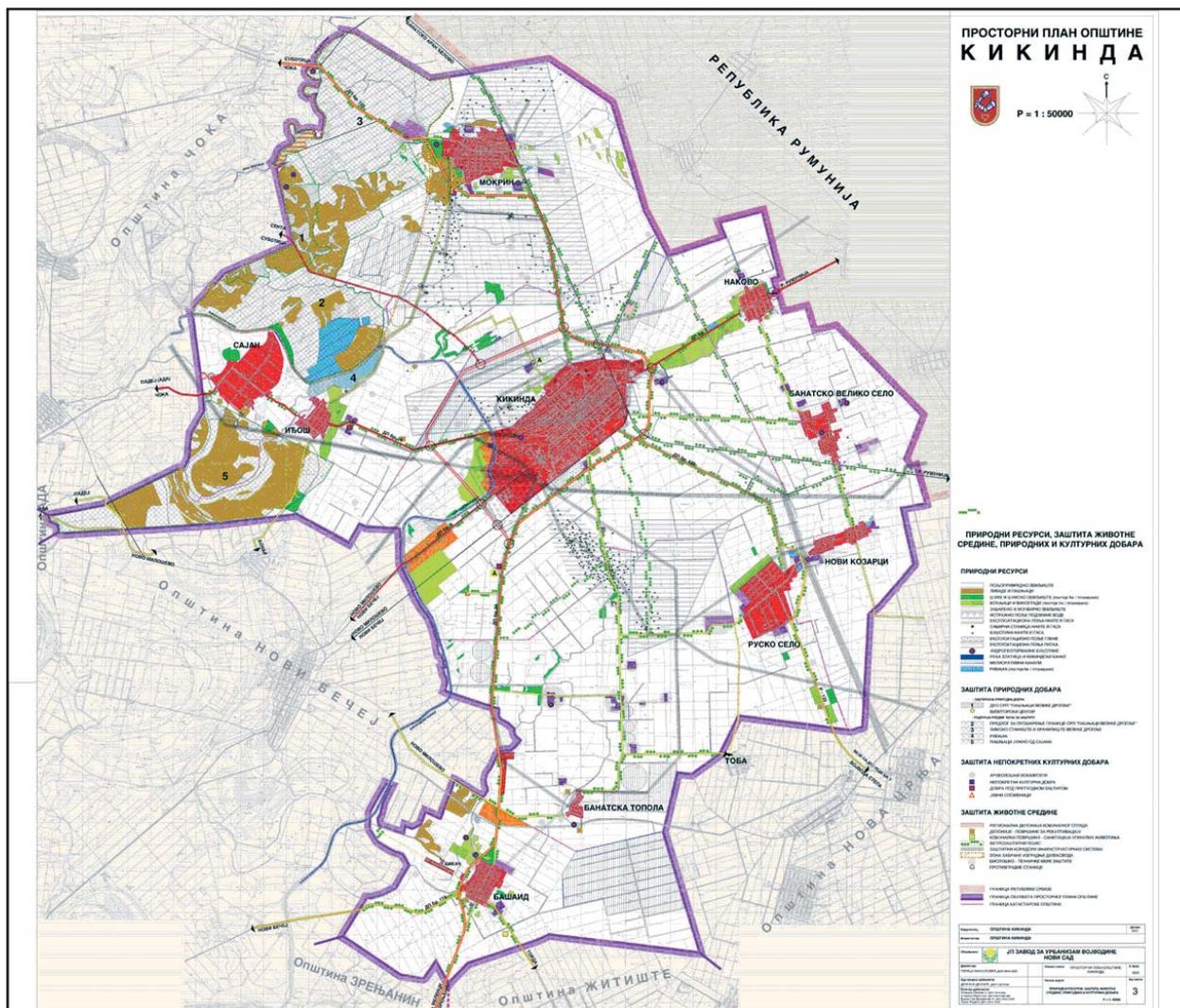
- очување квалитетног пољопривредног земљишта, као основног ресурса за развој пољопривреде;
- строго чување водног земљишта у складу са принципима Рамсарске и других конвенција;
- дуж развојних осовина и главних излазних праваца према окружењу (тзв. правци или коридори) концентрисати коридоре инфраструктуре;
- повећати густине становања и радних места у сеоским насељима, али само тамо и само тада када се обезбеђују квалитетнији услови становања и рада;
- при утврђивању грађевинског подручја насеља и пратећих структура чувати квалитетно пољопривредно земљиште и успоставити хармоничне односе на линији контакта изграђених и природних структура;
- тежити оптималном грађевинском подручју, а повећање вршити само када за то постоји апсолутна оправданост;
- непланску изградњу ван грађевинских подручја насеља енергично сузбијати и спречити деградацију предела;
- зоне за подизање кућа за одмор организовати само на земљишту које је већ обухваћено овим процесима;
- шумско земљиште повећати ради дости-

зања оптималне шумовитости, јер се ради о једној од најобешумљенијој Општини у Војводини;

- најатрактивнији делови предела - заштићена подручја, - морају бити заштићени од производне, стамбене, викенд и друге неприкладне градње;
- избећи строго зонирање и ослонити се на режиме коришћења земљишта по принципу претежних намена;
- у северном и источном делу Општине, на којима се налазе заштићена природна добра, спроводити активно принципе одрживог развоја, у погледу коришћења земљишта, због амбијенталних и еколошких вредности.

Предложене промене проистекле су, пре свега, из потребе да се:

- формирају радне зоне уз насеља, како би се искористиле инфраструктурне и локационе предности,
- максимално искористити грађевинско земљиште у насељима, без заузимања нових површина,
- пољопривредна производња организује на земљиштима која ће својим квалитетом и адекватном обрадом да омогуће веће приносе, а да се земљишта лошијег квалитета, где су резултати у пољопривредној производњи незадовољавајући "препусте" пре свега шумарству, а затим и индустрији (малој привреди), рударству (експлоатација неметалних минералних сировина) водопривреди, путној привреди и др.,
- прошире воћарско-виноградске зоне са намером да се укаже на потенцијал овог вида пољопривредне производње
- заштити пољопривредно земљиште, вода и ваздух, подизањем мреже зеленила на територије целе Општине (шуме, ремизе, заштитни појасеви, дрвореди и др.) са различитим функцијама (заштитне, социјалне, привредне и др.),
- омогући већа производња у пољопривре-

ди изградњом система за наводњавање,
 • заштити животна средина у насељима
 ”измештањем” магистралних и регионалних путних праваца из грађевинских подручја насеља изградњом обилазница око насеља, и др.

За изналажење оптималних планских решења такође је коришћена релевантна информациона, студијска и техничка документација, као и актуелна планска, урбанистичка и друга документација која се односи на ово подручје, од којих истичемо:

- ЛЕАП Кикинда, РЕЦ, Београд, 2005.
- Студија са идејним решењем могућности коришћења геотермалне енергије на подручју Општине Кикинда, РГФ, Београд, 2006.

- ПРЕТХОДНА СТУДИЈА ИЗВОДЉИВОСТИ ИЗГРАДЊЕ РВС ДУБОВАЦ - ЗРЕЊАНИН - КИКИНДА (Институт за водопривреду Јарослав Черни - Београд, 2006.)

У таквом амбијенту, за Општину Кикинда је веома важан корак да се усвоји Просторни план општине који ће бити основа просторног развоја општине Кикинда. Овај документ, са стратешким правцима просторног развоја, заштите и уређења, као и основним правилима за изградњу у атару, треба да је полазиште за све акције које ће се одвијати у простору општине Кикинда.

Аутор текста је Драгана Дунчић, д.п.п. запослена у Заводу за урбанизам Војводине, Нови Сад

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ СМЕДЕРЕВО

Ненад Крчум, Татјана Тодоровић

Шта је Просторни план

Просторни план је дијалог којим се долази до компромисних ставова, преточених у циљеве одређене мерама и усмерене активностима прорачунатим у трошкове, са што јаснијим носиоцима одговорности.

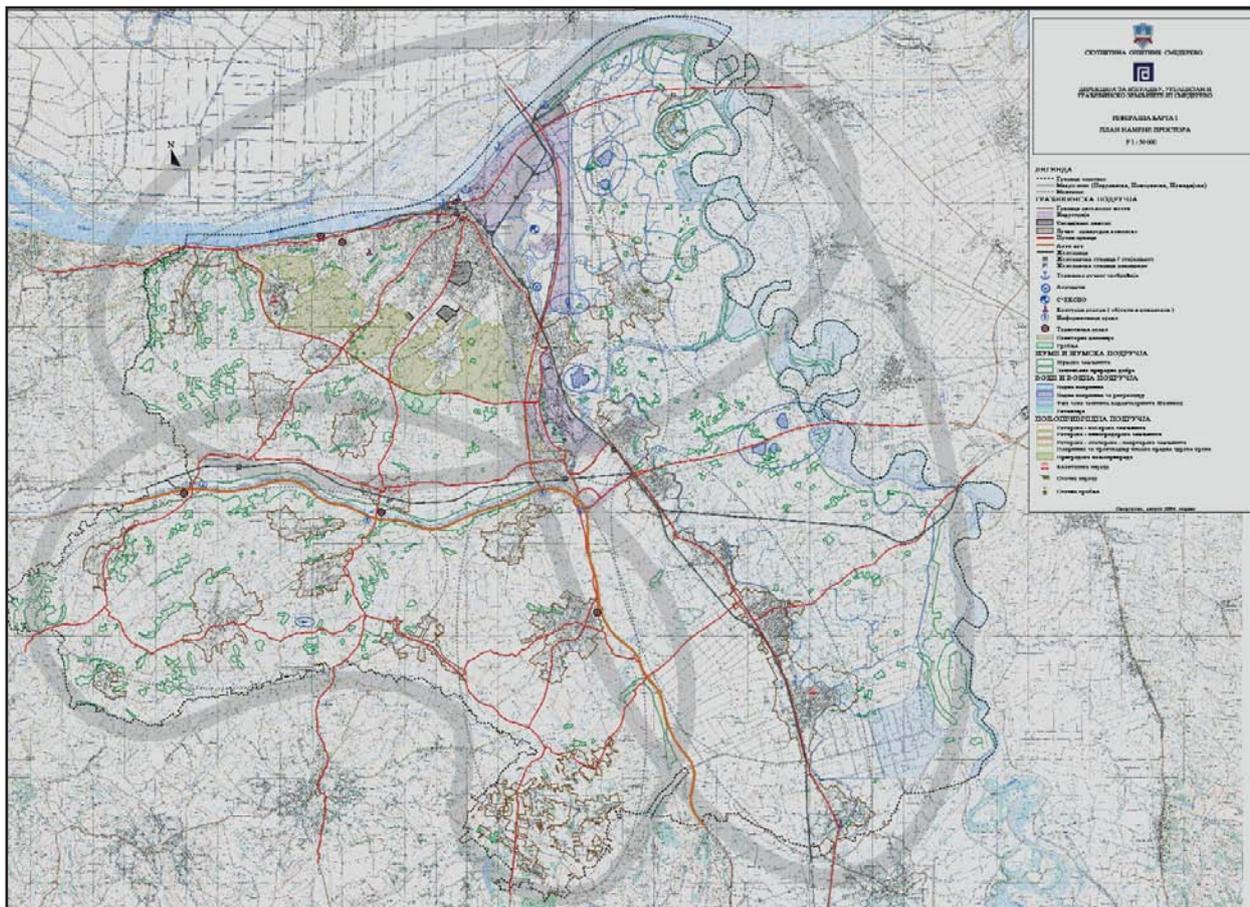
Шта је Просторни план општине Смедерево

- стратешки документ просторног развоја општине Смедерево и први плански документ ове врсте у нашој општини који територију општине од 481,7 км² са 28 насеља посматра целовито и интегрално;
- представља документ предвиђеног развоја територије општине у интегралном смислу, повезивање физичког - урбаног, економског, социјалног и еколошког планирања као препорука сценарија одрживог развоја општине Смедерево; Просторни план општине Смедерево није документ предвиђеног стања будућности већ предлог акција и делатности које треба спроводити у свим областима живота;
- на бази стратегије општине нуди избор приоритета за остваривање у првом планском периоду, тј. за утврђивање Уговора о имплементацији и утврђује регулативност до мере коју му диктира размера приказа.
- документ усмеравања акција у складу са политиком одрживог развоја на територији општине Смедерево;
- законска обавеза коју општина Смедерево спроводи у оквиру својих надлежности.

Шта садржи Просторни план општине Смедерево

- Стратегија просторног развоја општине Смедерево
- Основ плана - појединачне тематске експертизе, стручне прилоге представника суседних општина, ставове о проблемима представника појединих села у општини, услове и ставове надлежних институција републичког нивоа, услове и програме развоја надлежних дистрибутивних предузећа на територији општине, писану документацију - програм, методолошко упутство, секторске експертизе, одлуке, записнике, и др., као и Тематске карте у размери 1 : 50 000 и 1 : 200 000
- Просторни план општине Смедерево са садржајем текстуалног дела према Закону о палнирању и изградњи и рефералне карте у размери 1 : 50 000 - 1. План намене простора, 2. План мреже насеља, функција, јавних служби и инфраструктурних система и 3. План природних ресурса и руралних подручја, заштите животне средине, природних и културних добара и туризма.

Полазне основе - Описи граница на територији плана, Обавезе, услови и смернице из планских докумената ширег подручја, Капацитети и проблеми на простору општине Смедерево, Потенцијали, предности и ограничења просторног развоја ; Циљеви и концепција просторног развоја ; Просторни системи - уређење, развој и заштита простора - Природа и природни системи - основ просторног развоја општине, Становништво, друштвени системи и просторна дистрибуција, Привреда, инфраструктура и заштита простора, Заштита и унапређење животне средине ; Мере и инструменти за ост-

Реферална карти бр. 1: План намене простора

варење просторног плана - Значење и примена просторног плана, Смернице и модел територијалне организације, Смернице за даљу планску разараду, Принципи и правила грађења и уређења простора општине, Приоритети у остваривању плана до 2009. године - Природа и биодиверзитет, Шуме и шумско земљиште, Пољопривреда и пољопривредно земљиште, Водно земљиште и водoprивреда, Јавне службе, Заштита и уређење културних добара, Индустрија, Туризам, Саобраћај, Инфраструктура, Животна средина, Заштита од земљотреса и клизишта.

- Институције републичког значаја и ранга одговорности
- Суседне општине
- Надлежна дистрибутивна предузећа
- Јавност

Проблеми

Инпути планирања
Информациона основа
Неусаглашеност са плановима вишег реда
Техничка подршка
Саплитање јавности

У току израде

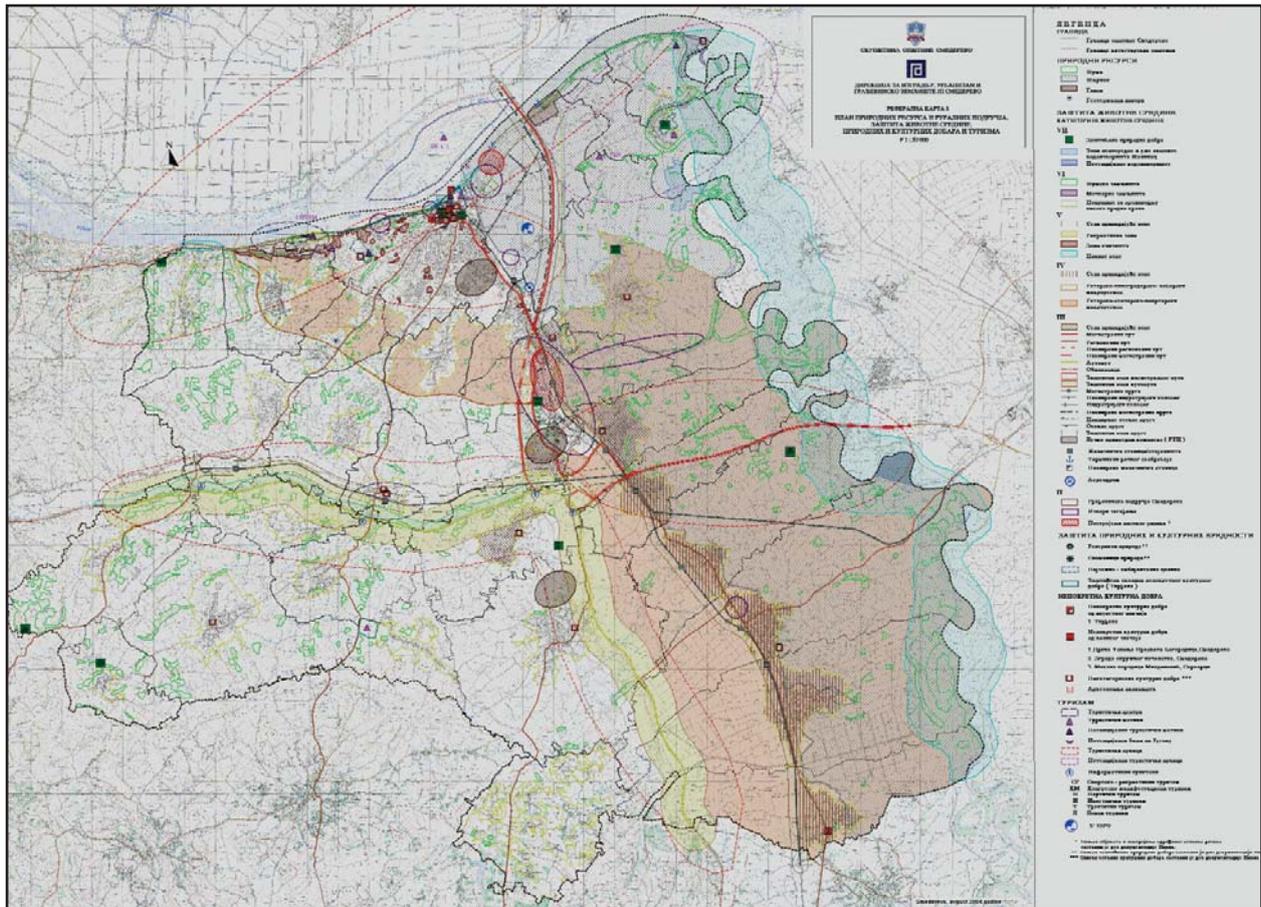
... су учествовали сви субјекти планирања

- Надлежно Министарство
- Републичка агенција за просторно планирање
- Стручне службе планирања и спровођења плана на локалном нивоу

Питања

Размера плана
План намене пољопривредно - грађевинско земљиште
Реалност временског хоризонта
Економска димензија

Реферална карта бр. 3: План природних ресурса и руралних подручја, заштите животне средине, природних и културних добара и туризма

ментације, општина Смедерево конкурише за расподелу средстава Националног инвестиционог плана.

Просторни план општине Смедерево унапређиваће се изменама и допунама по у плану наведеним временским одређењима.

Просторни план општине Смедерево
Службени лист општине Смедерево, бр. 6/2005

КОПАОНИК, 12 - 14. септембра 2007. године

Аутори текста су запослени у Дирекцији за изградњу у Смедереву

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ШАВНИК

Дубравка Павловић

ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ КАО ПОЛАЗНИ ОКВИР ЗА ПЛАНИРАЊЕ ПРОСТОРА

Подручје општине Шавник у високопланинској зони средишњег дела Црне Горе је простор изванредних, слабо искоришћених, природних потенцијала (пашњаци, шуме, дивљач, природне лепоте, терени погоди за зимске спортове, хидроенергетски потенцијал, ресурси питке воде и др.). Ово је еколошки вредан и у великој мери очуван простор (чији се делови налазе у склопу Националног парка "Дурмитор", заштићене долине реке Комарнице и њених притока, предложеног заштићеног простора Сињајевине итд).

Истовремено, шавничко подручје већ дуги низ година је на маргини развојних интересовања и активности Републике и представља најнеразвијенију комуноу Црне Горе.

С обзиром на значајну дисецираност рељефа, велике висинске разлике терена (морфолошке и климатске одлике), подручје је саобраћајно недовољно опремљено и доступно, повезано са окружењем и интерно, путевима лоших карактеристика, а у зимском периоду године, често и више недеља, завејано - одсечено од "остатка света".

Присутно дугогодишње декларативно залагање свих планова за развој пољопривреде - сточарства, индустрије, у малој мери туризма и шумарства, и најчешће само на нивоу грубих сагледавања хидропотенцијала, далеко од конкретних пројеката за његову експлоатацију, није наилазило на конкретне акције власти, било на локалном (економски слабом), а још мање на републичком нивоу.

У одсуству подстицајне републичке кредитно-монетарне и фискалне политике у области

пољопривреде и туризма планинских крајева Црне Горе, шавничко подручје је у дужем периоду изразито депопулацијски простор (2003. године у општини је било пописано 2947 становника, те је ово популационо најмања општина Црне Горе, са изузетно малом густином насељености од 5,3 ст/км², старом популацијом). Неразвијеност привреде, друштвене наградње и комуналне опреме подстиче све негативне демографске процесе.

Зачарани круг неразвијености из којег се (у условима слабих финансијских могућности општине, ретке насељености и старе популације лоше квалификационе структуре) тешко излази, опремање разбијених насеља (објектима инфраструктуре и јавних служби, услужним и производно прерађивачким капацитетима) чини скупим и нерационалним, а за интензивнији развој туризма у садашњим условима недостаје довољно обучене радне снаге и квалитетне туристичке инфра- и супраструктуре.

СТЕЧЕНЕ ПЛАНСКЕ ОБАВЕЗЕ И "ПЛАН(ЕР)СКА" СИТУАЦИЈА У ВРЕМЕ ИЗРАДЕ ППО

Једини важећи плански документи који су у време израде ППО Шавник обухватили подручје општине или његов део били су: Просторни план Републике Црне Горе - Измене и допуне до 2000.године (Сл.лист РЦГ 17/97) и Просторни план подручја посебне намене за Национални парк "Дурмитор" (Сл.лист РЦГ 20/97).

Тренутно је у току израда новог Просторног плана Републике који је пред усвајањем и за који су урађене студијске основе, анализе и експертизе о простору Црне Горе, као и оцена стања и перспективе просторног развоја

Републике Црне Горе -Стратегија просторног развоја. Нацрт ППР урађен је крајем 2006.године, на јавном увиду је био средином 2007.године и тренутно је пред усвајањем.

У време израде ППО Шавник (августа 2005. - августа 2006.) нацрти планских решења и опредељења са нивоа Републике нису били познати.

ПЛАНИРАЊЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ШАВНИК

Ток израде ППО Шавник

ППО Шавник је урађен од стране ангажованог обрађивача ЈУГИНУС-а из Београда. Руководилац радног тима била је Дубравка Павловић, одговорни планер. План је финансиран од стране CHF-Montenegro. Јавно разматран у периоду од августа 2005. до августа 2006.

Просторни план општине Шавник усвојен је почетком септембра 2006.године и верификован од стране надлежних министарстава Владе Црне Горе.

Упоредо са њим рађен је и усвојен Генерални урбанистички план општинског центра Шавника (око 100ha).

Временски обухват плана је двадесет година (до 2025. године), уз прецизирање активности везаних за поједине временске периоде.

У фази анализе и оцене постојећег стања и могућности просторног развоја обављена је анализа документационе основе и програма - стратешких циљева и праваца развоја Републике или појединих грана, а кроз израде експертиза за поједине области обављена је анализа и оцена постојећег стања, неопходна за касније дефинисање стратешких опредељења развоја Општине. Такође су у наведеној фази, на основу анализа, смерница и планова вишег реда, програма и планова републичког нивоа, посебно студијских основа и стратешких

праваца развоја утврђених за потребе израде новог ПП Републике црне Горе, као и осталих докумената општег и секторског типа, предложени стратешки циљеви, правци и могућности просторног развоја, а цео материјал презентирају у: Књизи 1. овог ППО (Основа плана - анализа и оцена стања и могућности просторног развоја), књизи 1а. (Анализа и оцена постојећег стања) и Књизи 2. (Стратегија просторног развоја општине Шавник), које (уз Књигу 3.: Нацрт плана и Књигу 4: Предлог плана) чине документацију плана. Књига 5.: Просторни план општине Шавник представља плански документ којим се утврђују правци приоритетног деловања на средњи и дуги рок, као и смернице развоја простора Општине. Он уједно предложи приоритетне активности за реализацију у појединим временским периодима.

Могућности развоја простора општине Шавник

Просторни план општине Шавник обухвата 556km² планинског подручја Лоле, Крнова, Сињавине, Дурмитора, Пивске планине и Војника и речних долина Буковице, Комарнице, Бијеле и Тушиње (у којем данас у 27 насеља живи око 3000 становника). То је први усвојени документ ове врсте који интегрално сагледава простор општине и апострофира:

- ресурсе и потенцијале општине (простране пашњаке и ливаде за сточарство, производњу здраве хране, очуване пределе изузетних природних лепота и потенцијала за туризам, водне ресурсе за производњу хидроенергије, флаширање воде за пиће, шумом обрасла земљишта, минералне сировине, гостољубиво становништво традиционално сточарске оријентације, створене потенцијале привредних прерађивачких капацитета, културно наслеђе, сакрални објекти...), и
- ограничења развоја овог простора (изразита дисецираност рељефа и отежано екстерно и интерно саобраћајно

повезивање и комуницирање, посебно зими, привредна неразвијеност и популација коју карактерише исељавање и неповољна старосна и образовна структура) у склопу Црне Горе и актуелних европских токова и потреба.

Посебно се наглашава да **ОСНОВНИ ПРИРОДНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ ОВОГ ПОДРУЧЈА** представљају склоп који ово подручје сврставају у категорију богатих природним вредностима и лепотама и **ИСТИЧУ ШАВНИК КАО ИЗУЗЕТАН ПРОСТОР У ЦРНОЈ ГОРИ, БАЛКАНУ И ЕВРОПИ, ПРОСТОР, СА ДО САДА, НЕИСКОРИШЋЕНИМ МОГУЋНОСТИМА ЗА РАЗВОЈ.**

Просторни план општине Шавник представља основни развојни документ који је плански основ за активирање свих потенцијала са којима Општина располаже, и истовремено санирање до сада изражених неповољних тенденција у развоју.

Стратешка одређења Просторног плана општине

Стратегија просторног развоја рачуна са максималним коришћењем и реализацијом унутрашњих ресурса и то у оним областима које имају најповољније услове за развој. Свеобухватним сагледавањем и оценом постојећег стања општине Шавник, уочавањем развојних потенцијала, потреба, снага, слабости, могућности и ограничења, тј претњи за остварење укупног развоја, ослањајући се на основне развојне правце са нивоа Републике и савремене тенденције у планирању и уређењу простора, а на основу утврђених општих и посебних циљева развоја сваке појединачне области - сегмента простора, дефинисани су основни стратешки правци и могућности развоја општине Шавник. Концепција развоја општине Шавник која се утврђује Просторним планом општине заснована је на реалним могућностима и капацитету простора и стратешким одређењима за развој, тако дефинисаним.

Очекује се превазилажење садашње неповољне демографске и економске ситуације у општини, као и коришћење изванредних потенцијала Општине, који су такви да омогућавају достизање овим планом презентираних домета у оквиру главних развојних области:

- Развој, уређење и функционисање мреже насеља, општинског центра Шавника, а посебно ревитализација села и повећање њихове атрактивности и туристичке валоризације, уз рационално коришћење земљишта у насељима и побољшање комуналне опремљености и опремљености објектима друштвеног стандарда
- Уређење пејзажа и развој подручја на бази коришћења природних и створених ресурса у складу са принципима одрживог развоја ради формирања и јачања значаја подручја са аспекта природних и културних вредности.
- Развој инфраструктуре (путне инфраструктуре и других видова комуникација, електроенергетске и хидротеничке мреже водоснабдевања и каналисања отпадних вода, заштите вода и заштите од вода, енергетских система, комуналних објеката).
- Свеобухватна заштита животне средине и културно - историјских споменика, заштита од елементарних непогода, техничко - технолошких несрећа и других катастрофа, као предуслов укупног развоја, а нарочито еко-пољопривреде и еко-туризма.

Планска решења ППО

Демографска кретања у наредном планском 20-годишњем периоду искључиво ће зависити од економског активирања, кроз овај план исказаних, привредних потенцијала

- Општина око 2500-2550 становника и око 680-700 домаћинстава,
- Шавник око 25-30% општинске популације, тј. 650-770-800 људи зависно од варијанте развоја околних насеља и

субопштинских центара.

Овај план посебно даје решења за развој појединих привредних делатности:

- пољопривреду на бази, у првом реду, пространих пашњачких и ливадских површина, са акцентом на производњи здраве хране и њеној примарној преради која се базира на планинском сточарству, воћарству, производњи кромпира и планинским житарицама, у првом реду., и с тим у вези форсира капацитете прераде пољопривредних производа у већ оформљеним центрима Шавнику, Боану, Буковици
- туризам заснован на коришћењу богатих природних и створених потенцијала односи се на различите видове у најперспективнијим будућим туристичким дестинацијама: у зимском периоду (све скијашке спортске активности и рекреативно скијање и бројне друге активности на снегу, зимски алпинизам, зимски лов...) - Буковица, Боан, Струг, Малинско, Бијела, у летњем периоду (шетње, планинарење, алпинизам, пустоловине, купање, рибарење на рекама и природним језерима и будућим акумулацијама, јахање, лов, параглајдинг, хип - рели, планинарски бициклизам...) - поменуте зимске дестинације и Пошћење
- шумарство на бази одрживог газдовања шумама и унапређења шумског фонда (пошумљавање терена нарочито излкожених ерозији)
- енергетику - производње енергије на бази хидропотенцијала и енергије ветра, у првом реду искоришћење хидроенергетског потенцијала првенствено Комарнице, Буковице и Бијеле и потенцијала воде за пиће првенствено у источном делу општине
- индустрију и малу привреду на бази коришћења природних ресурса и прераде пољопривредних производа, дрвета, ресурса питке воде

- експлоатацију минералних сировина на бази коришћења постојећих ресурса, првенствено бигра, бентонита, техничког и грађевинског камена и др. и с тим у вези развој грађевинарства на бази коришћења грађевинских сировина (камен, дрво), поготово у контексту будућег развоја туризма, односно изградње туристичких капацитета и инфраструктуре.
- Просторни план је истакао мала и средња предузећа као носиоце привредног развоја у оквиру носећих привредних грана и области. Приоритет имају већ поменуте делатности и привредне гране.

Као ПРЕДУСЛОВИ ЗА ОВАКАВ РАЗВОЈ, посебно туристички, истичу се:

- изградња саобраћајница (првенствено магистралног пута, али и мреже регионалних и локалних путева) представља предуслов туристичког активирања овог краја
- уређење смучарских стаза и изградња жичара у зонама скијалишта
- комунално опремање територије, како сталних насеља и туристичких зона, тако и катунских крајева на Сињајевини и падинама Дурмитора и Лоле у погледу сигурног снабдевања водом и електричном енергијом, првенствено
- унапређење услужног сектора, а стим у вези и обезбеђивање задовољења различитих потреба, како становништва, тако и туриста.

ЗАХТЕВИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ - Положај општине Шавник у односу на НП "Дурмитор" и зоне које се предлажу за заштиту (Сињајевина, Буковичка гора, кањон Комарнице са кањоном Невидио и др.), захтева посебно пажљив одабир садржаја и праваца развоја, а самим тим и начине њихове реализације, с обзиром на посебне режиме заштите природе, који се предвиђају или већ постоје на појединим деловима територије, како не би

локални ниво и обухватају подстицајне мере пореске и монетарне политике, политике накнаде, донације, кредите и сл.

- имплементација плана у основним областима у домену просторног развоја, пољопривреде, заштите културног наслеђа и природних вредности, саобраћаја и техничке и комуналне инфраструктуре и посебних програма интегралног одрживог развоја и заштите животне средине усклађена је са стратешким опредељењима републике истакла је носиоце активности на свим нивоима.

- смернице за утврђивање концесионих подручја, зона, локација и објеката од јавног интереса

- смернице и критеријуме за изградњу објеката и извођење радова, за просторе за које се доносе локалне студије локације - детаљни урбанистички планови, у погледу уређења насеља и атара и др.

Резиме

Просторним планом општине су:

- истаканути и валоризовани природни, створени, демографски и еколошки потенцијали и ограничења,
- утврђена су стратешка опредељења развоја и
- дефинисана основна правила уређења, коришћења и заштите простора шавничке општине у складу са принципима одрживог развоја.

Развој ових, скоро потпуно очуваних природних предела изванредних могућности, види се и очекује једино у садејству Републике и Општине, од чије заједничке акције зависи активирање развојних могућности и реализација планских опредељења.

Проблеми током израде Просторног плана и начини за њихово превазилажење

Током израде ППО у појединим фазама рада јављале су се познате "мање" и "веће"

потешкоће везане за доступност информација. - обично се ситуација решавала тако што се користила "помоћ пријатеља" како би се ишло даље. Са друге стране, значајније потешкоће повезане са: неодговарајућим нивоом планске и пројектне документације као стечене обавезе или подлоге при одређивању планских решења ППО- а, временском неусклађеношћу фаза израде Просторног плана Републике Црне Горе и ППО Шавник, као и варијантним решењима посебно важних кључних питања развоја овог краја везаних за коришћење потенцијала и саобраћајну повезаност, која су у ППР још увек остала у варијантама, без чврстих опредељења, јер су многа планска решења, поготово на локалном новоу, зависила од опредељења Републике за активирање једне од могућих варијанти развоја.

Истичу се:

- 1) условљеност одабира саобраћајних решења повезивања Шавника са планираним магистралним и постојећим путем, и развоја појединих делова општинске територије, зависно од тога која се варијанта регионалног пута одабере.
- 2) условљеност одабира најреалнијих потенцијалних малих хидроелектрана у низу оваквих објеката који су (студијама рађеним пре двадесет и више година) означени као могући (са аспекта коришћења потенцијала, али без довољно других планерских сагледавања о потребама измештања насеља, потапања појединих вредних зона и локалитета и сл., као и о донетима ефеката изградње обих објеката исплатљивости оваквих решења).
- 3) неадекватна просторно економска валоризација ресурса која је подручје Шавника до сада углавном опредељивала за пољопривреду (која је неоспорно једна од водећих просперитетних привредних грана), а у знатно мањој мери за туризам, за чији развој ово подручје има велике перспективе јер располаже изузетним природним лепотама и вредностима,

- 4) планерски тим је морао да има у виду и недовољно разрађену, јасну и ефикасну мониторинг и фискалну политику Републике у погледу развоја пољопривреде, једне од најважнијих перспектива шавничког подручја.
- 5) Потреба утврђивања режима заштите за поједине вредне објекте и зоне, а посебно за зоне изворишта питке чисте воде, која се могу користити и флаширати.
- и др.

Планерски тим је имао дилему: како ускладити застареле планове и пројекте (понекад неусклађене са савременим тенденцијама, интересима и техничким могућностима, а поготово критеријумима економске исплатљивости), магловите републичке планерске визије (најчешће описног карактера после којих није уследила разрада техничке документације и вишекритеријумска процена оправданости појединих решења), али и реална ограничења развоја простора (на локалном нивоу везана за мало млађег стручног кадра и радно способног становништва, неопремљеност насеља јавним централним садржајима, неразвијеност мреже насеља и међусобну повезаност квалитетним путевима, захтеве заштите животне средине и др.).

Да би се овакви и други проблеми превазишли и План дефинисао и усвојио, планерски тим је "у ходу" на основу браних консултација и прибављања мишљења и документације морао да, зависно од сазнања о нивоу актуелности појединих развојних варијанти, преусмерава и међусобно "нивелише" - усклађује планска опредељења просторног развоја, (измене саобраћајних варијанти, нејасноће у вези малих акумулација).

Коначна верзија ППО оставља могућност примене и других решења, уколико се у наредном периоду кроз израду појединих докумената покаже да су она сврсисходнија.

Развој је планиран тако да се оствари максимална комплементарност појединих активности у простору, уз обавезу очувања еколошких вредности и обезбеђења коришћења ресурса у складу са принципима одрживог развоја.

Слика 2: Агротуристички потенцијали долине реке Бијеле

Слика 3: Агротуристички потенцијали Сињајевине

Аутор текста је Дубравка Павловић, д.п.п. запослена у ЈУГИНУС-у, Београд

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ АРИЉЕ

Мр Небојша Стефановић, Милан Петровић

На "Сусретима просторних планера Србије - 2007." који су одржани на Копаонику од 12. до 14. септембра 2007. године, у оквиру сесије која је била посвећена проблемима и дилемама везаним за израду просторних планова, презентован је Предлог просторног плана општине Ариље.

ЈП "Дирекција за изградњу" из Ариља је почела израду Просторног плана у септембру 2006. године. Презентовани Предлог просторног плана је припремљен на основу Стратегије развоја планског подручја као прве фазе у изради Просторног плана, коју је разматрала и верификовала Комисија за планове општине Ариље, на седници од 09. марта 2007. године. Израда Просторног плана се одвијала у позитивној и конструктивној атмосфери што је првенствено заслуга Општинске управе Ариље, која је обезбедила све неопходне услове за брз и квалитетан рад радног тима и која је показала заинтересованост за процес израде и доношења Просторног плана. Самим тим, радни тим се није суочио са већим проблемима и дилемама, тако да је презентација искоришћена првенствено да се прикажу неке од основних методолошко-стручних специфичности и карактеристика везаних за израду и садржај Просторног плана.

(1) Методологија израде Просторног плана је обухватила више фаза анализе и синтезе, на основу којих је припремљена Стратегија развоја планског подручја и касније сам Предлог просторног плана, и то:

- 1) СИНТЕЗА 1 - концепт просторног развоја;
- 2) АНАЛИЗА 1 - гранска анализа (анализа постојећих података по областима);
- 3) ОЦЕНА СТАЊА - (дефинисање начина како прикупити потребне нове податке);
- 4) АНАЛИЗА 2 - (анализа нових прикупљених података - нпр. анкета, састанци са месним

заједницама);

- 5) СИНТЕЗА 2 - гранска синтеза (израда елабората по областима);
- 6) СИНТЕЗА 3 - израда јединственог документа (стратегије);
- 7) АНАЛИЗА 3 - додатна анализа ако је потребно ускладити и решити веће проблеме;
- 8) СИНТЕЗА 4 - на основу стручне контроле и учешћа јавности; и др.

Као фазе од посебног значаја издвојене су фаза израде концепта просторног развоја (синтеза 1) и фаза анализе нових података (анализа 2) прикупљених путем анкете и састанака са месним заједницама.

(2) Дефинисање концепта просторног развоја представља прву методолошку фазу у изради Просторног плана. На основу упознавања терена, постојеће развојне документације и других битних елемената за израду Плана, руководиоца израде Просторног плана је у сарадњи са Синтезним тимом припремио концепт просторног развоја (у форми краћег текста). Концепт просторног развоја је презентован радном тиму и коригован на основу сугестија. Као такав он представља резултат првобитног процеса синтезе, на основу кога је усмерена даља израда Просторног плана. Концепт просторног развоја за подручје општине Ариље је дефинисао и разрадио следеће основне теме:

- уводни део (правни основ, поступак израде и др.);
- поводи за израду плана;
- основни циљ израде плана;
- специфични - приоритетни циљеви (циљеви И реда);
- принципи који се користе у изради;
- временски хоризонти по фазама;
- специфичне макрозоне и њихове основне карактеристике;
- коришћење простора и конфликтне

ситуације; и

- претпоставке даљег просторног развоја и могућности његовог усмеравања.

(3) Концептом просторног развоја општине Ариље дефинисане су три макрозоне:

- Брдско-планинска зона са селима разбијеног типа у западном делу Општине (насеља Радобуђа, Гривска, Северово, Крушчица, Радошево, Висока, Бјелуша, Бреково и Добраче). Ова зона представља претежно пољопривредно подручје у коме доминира воћарство (малина), производња кромпира и сточарство (говедарство). Ову зону карактерише депопулација и старење становништва;
- Зона магистралног пута и реке Моравице са селима која су линеарно распоређена уз магистрални пут и долину реке Моравице у југоисточном делу општине (насеља Драгојевац, Миросалци, Трешњевица, Ступчевићи, Латвица и Богојевићи). У овој зони се налазе економски снажнија сеоска насеља са већ зачетим функцијама центара и тенденцијом згушњавања. Доминира воћарство (малина, јабука) и значајан број мањих погона за прераду воћа, прераду дрвета, као и из текстилног сектора; и
- Зона насеља Ариље са приградским сеоским насељима (Поглед, Вигоште, Церова, Вране, Грдовићи и Вирово), у којима је претежно развијен секундарни и терцијарни сектор делатности, и Ариљем као доминантним центром развоја.

(4) Као основни (општи) циљ израде Просторног плана одређено је дефинисање планског основа за организацију, коришћење, уређење и заштиту простора општине Ариље, који треба да доведе до организованог активирања просторних потенцијала Општине и усмеравања њеног даљег просторног развоја у оквирима одрживости.

У складу са основним карактеристикама простора општине Ариље, као и на основу обавеза и смерница из Стратегије економског развоја општине Ариље 2006-2015. године и планских докумената вишег реда, основни циљ израде Просторног плана је разрађен кроз неколико специфичних приоритетних (посебних) циљева просторног развоја, и то:

- боље искоришћење природних потенцијала и стварање просторних услова за даљи развој приватне иницијативе и предузетничког духа, првенствено у области пољопривреде и прераде пољопривредних производа (при томе је потребно обезбедити просторне услове за развој мањих погона, као што су хладњаче, прерађивачки погони, мини сточне фарме, рибњази и сл.);
- обезбеђење услова за равномерни просторни развој Општине, првенствено кроз оптимално активирање свих потенцијала и планско стимулисање недовољно развијених делова Општине (приоритет Брдско-планинска зона);
- обезбеђење услова за трајну заштиту подручја слива Великог Рзава и изградњу водопривредних објеката у оквиру регионалног подсистема Рзав, као и усаглашавање стратешке потребе за водоснабдевањем са активностима и потребама за просторним развојем од локалног интереса;
- дефинисање планских решења тако да се Просторни план примењује директно тј. дефинисање правила изградње и уређења простора за подручја за која није предвиђена израда урбанистичких планова; и
- спровођење стратешке процене утицаја планских решења на животну средину (израда и усвајање Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину), уз дефинисање најстрожијих мера заштите животне средине и повећања њеног квалитета.

(5) Фаза анализе нових података прикупљених путем анкете и састанака са месним заједницама је била од велике важности приликом израде Просторног плана општине Ариље. На основу такве анализе добијени су циљеви развоја за месне заједнице (катастарске општине), који су груписани и представљени у Стратегији по дефинисаним макрозонама. Као пример је довољно навести основне циљеве просторног развоја у Брдско-планинској зони, и то:

- даљи развој воћарства (малина, шљива, јабука) и ратарства (кромпир), при чему приоритет представља прерада пољопривредних производа и формирање мањих прерађивачких погона;
- коришћење постојећих потенцијала за унапређење сточарства, базираног на комерцијалним мини фармама;
- коришћење водног потенцијала за мање локалне водоводе, рибњаке и евентуално фабрике за флаширање воде, мини хидроелектране и мање акумулације;
- унапређење шумско-привредних ресурса, рационално коришћење дрвета као сировине и формирање мањих дрвопрерађивачких погона;
- развој сеоског и ловног туризма на подручју читаве зоне, као и спортско-рекреативног туризма у долини Великог Рзава и излетничког туризма на Малом Рзаву;
- формирање заједница насеља и даља изградња објеката јавних служби у смислу јачања урбаних функција;
- реконструкција путне мреже, и то реконструкција и одржавање постојећег регионалног пута и локалних (општинских) путева под савременим коловозом, као и асфалтирање појединих локалних путева (тренутно под туцаником и земљаних путева);
- реконструкција електро-енергетске мреже и квалитетније снабдевање становништва електричном енергијом (замена појединих трафостаница, замена

дотрајалих дрвених бандера бетонским, изградња нових трафостаница и др.);

- побољшање функционисања фиксне телефонске мреже, првенствено кроз замену постојећих неадекватних телефонских централа, као и повећање покривености простора сигналом мобилне телефоније;
- побољшање дистрибуције ТВ сигнала;
- организовање сакупљања и одношења комуналног отпада (дефинисање броја и локације контејнера, као и динамике одношења смећа) и санирање мањих спонтано насталих дивљих депонија;
- побољшање функционисања јавних служби, и то првенствено у области здравствене заштите (реконструкција амбуланти и већи број радних дана медицинског особља); и
- дефинисање правила за изградњу стамбених и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава, хладњача и прерађивачких погона, мини сточних фарма, рибњака.

(6) По завршетку наведених фаза анализе и синтезе, односно након последње фазе синтезе, припремљена је Стратегија развоја планског подручја, као прва фаза у изради Просторног плана. Како би се садржај саме Стратегије приближио широј јавности и учинио прегледним, припремљен је скраћени текст под називом "Стратегија просторног развоја у 12 тачака", у коме је представљена стратегија просторног развоја општине Ариље у 12 основних области, и то на следећи начин:

1. Умањивање и заустављање негативних демографских токова, и то првенствено негативног природног прираштаја, неповољне старосне структуре и негативне стопе миграција село-град. У складу са таквим стратешким опредељењем планска решења се дефинишу на начин да допринесу остваривању основних циљева у демографском развоју, и то: повећању природног прираштаја; смањивању миграција село-град

- и задржавању младог становништва у сеоским подручјима; поправљању образовне структуре; и, смањењу незапослености. Пошто је један од приоритетних циљева израде Просторног плана обезбеђење услова за равномерни просторни развој Општине, кроз оптимално активирање свих потенцијала и планско стимулисање недовољно развијених делова Општине, приоритет приликом дефинисања планских решења представљају насеља Брдско-планинске зоне, која се одликују најслабијим демографским потенцијалом;
2. Формирање центара заједнице насеља и њихово квалитативно повезивање са насељима која им гравитирају, као и стварање друштвено-економских и тржишних услова за развој сеоских насеља, што ће подстаћи и усмерити равномернији и усклађенији развој мреже насеља на подручју Општине. У том смислу се подстичу центри који могу да утичу на развој више околних сеоских насеља, као и да омогуће рационалнију просторну организацију привредних веза у мрежи насеља, и то општински центар Ариље и центри заједнице села Крушчица, Бреково и двојни центар Ступчевићи-Трешњевица. Основни циљеви будућег развоја села и руралних подручја су: стварање друштвено-економских и тржишних услова за убрзани свеукупни развој сеоских насеља; активирање локалних потенцијала; и, побољшање социјалног и комуналног стандарда и квалитета живота на селу уопште;
 3. Побољшање квалитета живљења грађана кроз подизање квалитета услуга које им пружају јавне институције и доступности јавних служби свим становницима Општине;
 4. Даље унапређење пољопривредне производње, првенствено кроз развој воћарства, на првом месту производње малине (као активности од регионалног и националног значаја), као и приоритетан развој сточарства претежно у Брдско-планинској зони. Пољопривредну производњу треба заснивати у наредном периоду на принципима:
 - тржишне привреде, који подразумева да је профит основни мотив за бављење сваком привредном делатношћу; одрживог и интегралног руралног развоја; и компаративним предностима подручја за производњу одређених специфичних производа који имају перманентан раст тражње на светском тржишту (пољопривредно-прехранбени производи вишег и високог стандарда), уз испуњење европских и светских стандарда. Основни циљ развоја пољопривреде јесте: формирање комерцијалних приватних пољопривредних газдинстава као основних организационо-привредних субјеката у развоју пољопривреде; модернизација постојећих и изградња нових савремених прерађивачких капацитета, усклађених са европским стандардима; и формирање специјализованих задруга и удружења;
 5. Развој индустрије, кроз развој предузетништва и успостављање стабилног, напредног и конкурентног подручја са препознатљивим идентитетом у регионалним оквирима. Град Ариље треба да задржи карактер малог индустријског центра. Основни циљ јесте развој малих и средњих предузећа, која треба да допринесу већем запошљавању и равномернијем просторном развоју Општине. Производња треба да буде базирана на сировинској основи (приоритет прерада пољопривредних производа) и везана за развој нових производних активности и технологија са високим учешћем знања;
 6. Развој туризма, кроз повећање броја туриста и туристичких капацитета, обједињавање туристичке понуде засноване на потенцијалима за развој туризма и њеном укључивању у регионалну туристичку понуду. Основни циљ јесте дефинисање планског основа и развој бањског, спортско-рекреативног, сеоског и ловног туризма у Брдско-планинској зони, туризма на води на будућој акумулацији Орловача, као и излетничког, спортско-рекреативног, сеоског и туризма презентације културних добара у Зони насеља Ариље и

- Зони магистралног пута и реке Моравице;
7. Модернизација постојећих и изградња нових инфраструктурних система. Даљи развој електроенергетске мреже кроз обезбеђење довољног, сигурног и квалитетног снабдевања електричном енергијом свих потрошача на подручју Општине, при чему основни циљ представља модернизација, доградња и ефикасно одржавање преносне и дистрибутивне мреже и трафо станица. Изградња магистралног гасовода Пожега-Ариље и гасификација индивидуалних домаћинстава и индустрије. Даљи развој телекомуникација, кроз повећање квалитета и доступности њених услуга свим становницима на подручју Општине, при чему је основни циљ просторног развоја равномернија покривеност свих делова Општине телекомуникационом мрежом. Изградња водопривредне инфраструктуре, и то проширење капацитета водовода, као и приоритетна доградња канализационе мреже и постројења за пречишћавање отпадних вода;
 8. Даљи развој друмског саобраћаја, односно мреже општинских путева, како би се свим становницима Општине обезбедио брз и квалитетан приступ регионалној и магистралној путној мрежи (државним путевима I и II реда). Основни циљеви развоја саобраћајног система на подручју Општине су даљи развој и јачање саобраћајних веза које Општина има са окружењем, првенствено друмског саобраћаја на магистралном и регионалном путу, као и оптимално повезивање свих насеља са центром општине. Циљеви развоја мреже општинских путева су: реконструкција и појачано одржавање општинских путева са савременим коловозом; изградња савременог коловоза на појединим путевима под туцаником и земљаним путевима; и доградња мреже општинских путева, односно успостављање појединих попречних веза у постојећој мрежи;
 9. Заштита и коришћење природних ресурса у складу са принципима одрживости. Заштита, уређење и рационално коришћење пољопривредног земљишта. Очување и унапређење шумског фонда, при чему основни циљ представља превођење ниских (изданаčkih) у високе шуме. Коришћење минералних ресурса (неметала), првенствено за локалне потребе, уз детаљно испитивање еколошке и економске оправданости њихове експлоатације. Рационално коришћење водних ресурса, заштиту изворишта водоснабдевања "Велики Рзав", и регулација водотокова Рзава и Моравице;
 10. Унапређење система заштите и развој непокретних културних добара и природних добара на принципима одрживости, односно њихова презентација у склопу туристичке понуде Општине и региона;
 11. Живот у здравој животној средини, што подразумева даљу заштиту животне средине и унапређење њеног квалитета, са основним циљевима: унапређење управљања отпадом; унапређење управљања заштитом и коришћењем вода; заштита земљишта од загађења и деградације; очување квалитета ваздуха; заштита биљних и животињских врста, станишта и биодиверзитета; заштита од елементарних непогода и удеса; развој еколошке свести становништва; и развој институционалног капацитета и система мониторинга животне средине;
 12. Стварање имиха и брэнда општине Ариље, који треба да буде препознатљив у регионалним, националним и међународним оквирима, и базиран на економски најзначајнијим активностима, и то: ПРОИЗВОДЊИ МАЛИНЕ, ТЕКСТИЛНОЈ ИНДУСТРИЈИ, ПРОИЗВОДЊИ ПИЈАЋЕ ВОДЕ, ТУРИЗМУ заснованом на природним и створеним вредностима и др.
- (7) Један од основних задатака за чланове радног тима, као и задатак за синтезни тим приликом редакције текста Просторног плана, представљало је дефинисање исказа на начин да се јасно разграничи:
- Стратегија развоја - као опште развојна

категија;

- Циљ развоја - који може имати просторну и опште развојну димензију;
- Основно планско решење - које мора имати просторну димензију; и
- Инструмен или мера имплементације - економске, програмско-планске, организационе и нормативно-правне природе.

Као пример се може навести развој туризма, конципиран кроз следеће исказе:

- Стратегија развоја - повећање броја туриста и туристичких капацитета, обједињавање туристичке понуде засноване на потенцијалима и њено укључивање у регионалну туристичку понуду;
- Циљеви развоја - успостављање туристичких центара; повезивање туризма са комплементарним делатностима; развој ловног, рекреативног, излетничког, . . . туризма;
- Основна планска решења - дефинисане туристичке целине нпр. Брдско-планинска; успостављање туристичког центра Висока, изградња Височке бање, уређење више локалитета, изградња инфраструктуре, заштита и презентација природних и културних добара, развој различитих видова туризма, . . .; дефинисање туристичке туре нпр. жуте, која повезује манастире и археолошке локалитете, . . . плаве, црвене, зелене; и
- Инструменти и мере имплементације - план развоја туризма; урбанистички план за Височку бању; формирање туристичке организације Општине; бухет и приватне инвестиције; доношење одлуке о формирању туристичке организације, . . .

(8) У циљу дефинисања планских решења на начин да се у појединим случајевима Просторни план може директно спроводити, односно у циљу омогућавања издавања акта о урбанистичким условима, у посебном поглављу су дефинисана правила градње, која су обухватила:

Правила градње која се односе на све зоне,

- Општа правила;
- Појас регулације и заштитни појас инфраструктуре;
- Саобраћај и улице;
- Цеви и објекти водовода и канализације;
- Водопривредни објекти;
- Енергетска мрежа и објекти;
- Заштита и безбедност;
- Отпад;
- Заштитни појасеви;

Правила градње која се односе на поједине зоне,

- Формирана сеоска насеља;
- Центри насеља;
- Изван насеља;
- Индустијске зоне;
- Подручје ГП Ариља;
- Зона ширења Ариља;
- Пољопривредно земљиште;
- Шуме;
- Воде, изворишта и водозахватне површине; и
- Зона акумулације Орловача.

(9) Саставни део Просторног плана представља Уговор о имплементацији. Предложени потписници Уговора су општина Ариље, ЈП "Дирекција за изградњу" Ариље, ЈКП "Зелен", Опште удружење предузетника општине Ариље и Иновациони центар за пољопривреду Ариље. Као предмет Уговора дефинисано је утврђивање обавеза у имплементацији Просторног плана, односно у реализацији планских решења до 2012. године, које су у надлежности локалне управе, односно општине Ариље. Предложено је да се Уговор закључује за прву етапу спровођења Просторног плана, односно за период до 2012. године.

Поред конкретних планских решења која су као уговорне обавезе дефинисана за сваког од потписника посебно, Уговор је дефинисао и основне обавезе два кључна учесника у импле-

ментацији, и то:

основне обавезе општине Ариље,

- директна имплементација појединих планских решења, односно издавање акта о урбанистичким условима у складу са чланом 57. Закона, а на основу дефинисаних правила грађења;
- обезбеђење мера појачаног надзора одговарајућих инспекција ради контроле уређења, коришћења и заштите простора;
- координација и усмеравање свих активности на имплементацији Просторног плана које су у надлежности институција Републике Србије, као и извештавање надлежних институција о проблемима везаним за имплементацију Просторног плана;

основне обавезе ЈП "Дирекција за изградњу" Ариље,

- координација и усмеравање свих активности на имплементацији Просторног плана које су у надлежности општине Ариље, као и других институција и субјеката на локалном нивоу;
- припрема годишњих програма рада и финансијских планова за период до краја 2012. године у складу са дефинисаним планским решењима и приоритетима;
- спровођење планских концепција, решења, мера и правила градње приликом израде техничке документације и урбанистичких планова;
- припрема извештаја о имплементацији планских решења, најмање једном годишње;
- праћење усклађености планских решења са плановима и другом развојном документацијом донетом од стране Републике Србије и општине Ариље; и
- провера решења и утврђивање потребе да се приступи изменама Просторног плана, као и предлагање одлука о измени и допуни Просторног плана.

Аутори текста су Небојша Стефановић, који је запослен у РАПП, Београд, и Милан Петровић који је запослен у Канцеларији за локално-економски развој, Ариље

РЕГИОНАЛНА ДИМЕНЗИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА УЖИЦА У ФУНКЦИЈИ УРАВНОТЕЖЕНОГ РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА

Милан Пејић, Мила Арсовић

У поступку израде Просторног плана Ужица, уз вертикалну и хоризонталну корелацију и каузалности свих нивоа докумената, извршено је превођење планских поставки и решења из Просторног плана Србије, других планова ширих подручја, смерница европских докумената, политика развоја, међународних повеља, декларација, као и свођење на регионални и ниво града, а све у функцији уравнотеженог регионалног развоја ужичког краја.

Обзиром да се Ужице јавља као регулатор интеграционих процеса на ширем нивоу укрштања економских, социјалних, културних, инфраструктурних и других веза и односа, сагледане су могућности и перспективе развоја регионалног подручја посебно у делу инфраструктурног повезивања (пре свега саобраћаја), урбаних функција, као и институционалног повезивања и умрежавања.

ИЗ ЕВРОПСКИХ СМЕРНИЦА

Специфични циљеви просторног развоја овог дела Србије, засновани су на принципима **одрживог просторног развоја европског континента**.

Поред наглашавања територијалне димензије људских права и демократије, акценат је на хармонизацији економских и социјалних захтева територије са њеним еколошким и културним функцијама која би на тај начин допринела дугорочном и уравнотеженом просторном развоју.

Тежиште је на смерницама из европских планских докумената, које се односе пре свега на:

Урбана подручја

Ограничење трендова који иду ка повећању грађевинских подручја, уз обнову угрожених делова града, стварање мешавине различитих активности и социјалних група, пажљиво управљање зеленим просторима, водом, енергијом, отпадом и буком. Стварање ефикасног саобраћаја који ће допринесити одрживости. Очување и унапређење културног наслеђа. Развијање мреже градова и насеља и успостављање планерских тела између појединих градова и општина, који ће координирати планирање и имплементацију мера.

Рурална подручја

Предвидети мере очувања и побољшања аутохтоних ресурса руралних средина, са освртом на диверзификацију економске базе, отварање малих и средњих предузећа, побољшање услова живота становника. Дефинисање ефикасне политике за развој села у циљу спречавања непожељне емиграције.

Планинска подручја

Очувати и промовисати локалну традицију и културу и валоризовати погодне услове животне средине уз проналажење праве равнотеже између економског, социјалног развоја и заштите животне средине. Узети у обзир трансгранични карактер брдско-планинског региона и потребу да се обе стране границе имплементира јединствена политика.

Гранична подручја

Координација граничних подручја између суседних држава треба да буде заснована на:
- развоју трансграничне саобраћајне и телеко-

муникационе инфраструктуре и јавних сервиса
 -трансграничном очувању и одрживом коришћењу природних ресурса
 -смањењу трансграничног загађења
 -трансграничном планирању мреже градова и насеља
 -трансграничном планирању снабдевања јавним и приватним сервисима.

Иницирање регионалних развојних пројеката

Треба да смањи штетну конкуренцију између локалних власти, што ће позитивно утицати на укуну климу за инвестирање и повећање атрактивности региона за страна улагања.

Достизању циљева регионалног развоја треба да допринесу и приватна улагања због тога што не постоји довољно јавних финансија доступних да покрију друштвене потребе. **Подршку треба дати партнерствима између јавног и приватног за шта је неопходна делотворна административна структура.**

На основу мапирања ресурса и потенцијала града Ужица, уочени су недостаци у виду непокривених области у оквиру којих се може активније деловати, па су формиран **Одељење за локални економски развој и Одељење за информационе системе при градској управи**, основана је и **Регионална туристичка организација**, а у плану је и оснивање **Регионалне канцеларија Републичке агенције за просторно планирање.**

Развој политике одрживог развоја, доношење просторно-планских одлука и инвестиције базирати на принципима регионално уравнотеженијег развоја.

Стамбени сектор заслужује посебну улогу због своје социјалне функције, квантитативног значаја и вишеструких ефеката на економију и запошљавање.

У контексту оваквог развоја промовисати тери-

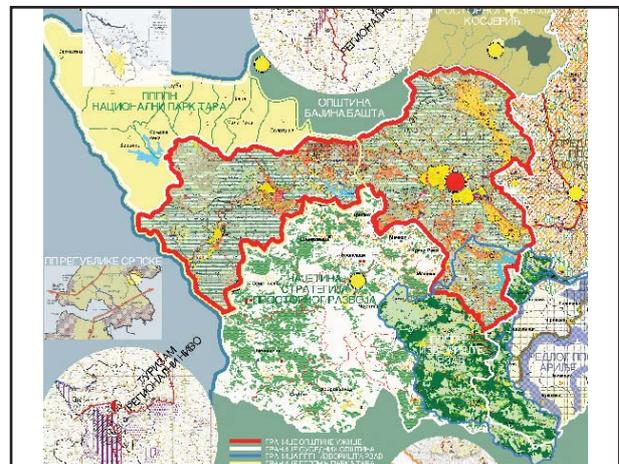
торијалну кохезију кроз уравнотеженији друштвени и економски развој региона и побољшану конкурентност.

КА НОВОМ КОНЦЕПТУ РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА

Регионална димензија Просторног плана града Ужица се односи на регионалне интеграције, трансгранично повезивање и сарадњу **кроз три нивоа регионалног организовања** и интегрисања простора Србије.

Ови утицаји су посебно изражени у оквиру **Нодалне регије Ужица**, која се издваја на бази просторно-функцијских односа и веза који су израженији и имају своју артикулацију у функцијској хомогенизацији простора Ужица и њему комплементарних центара помоћу којих је одређена граница регије. Регија обухвата територију сачињену од шест општина:

Ужице, Пожега, Бајина Башта, Чајетина, Косјерић и Ариље, тј. северни део Златиборског округа.

Слика 1: Просторни план града Ужица и преклапање са просторним плановима различитих нивоа и у различитим фазама

Функционално-процесни односи- интеракције између ових шест општина су далеко израженији него везе између осталих општина у Златиборском округу (пример Ужица и Нове Вароши), што у својим истраживањима Др.Д.Тошић доказује анализом дистрибуције и домета функција, развијеним функцијским

капацитетима, социоекономским и другим факторима који утичу на формирање дневних урбаних и миграционих система, процесима деаграризације и формирања поља привлачења, концентрације и дивергенције, која ове општине граде са **Ужицем као регулатором територијално-интеграционих процеса у средишњем делу југозападне Србије.**

Међутим развојно-подстицајно деловање града може, и производи, различите врсте, домете и интензитет утицаја- гравитациони ареал, на ширем нивоу укрштања различитих природних, економских, техничких, културних и других услова и интереса.

Они обухватају други ниво **просторно-функцијских односа** и веза који би укључио територије општина Нова Варош, Прибој, Сјеница, делом Ивањица и Чачак, као и потенцијалну подрињску осовину развоја, што превазилази административно-политичке критеријуме и границе Златиборског округа.

Трећи ниво би пружио могућности успостављања повратних спрега са новим половима развоја кроз процесе агломирања и ширења садржаја и функција града, нарочито у делу приоритета регионалног и републичког значаја, који се односе, пре свих на **туристичко-развојне функције и повољне могућности и предиспозиције за прераду метала.**

Сложеност и квалитет ових односа и веза мора да буде подржан реструктурирањем привредних капацитета и зависи од начина, обима и динамике којом ће се насељска структура прилагодити динамици промена које се испољавају у функционалној сфери и треба да буду подстицај развоју и регионалној интеграцији.

Нови модел регионализације, мора на терену остварити јачу противтежу развоју Београда и равномернији развој у складу са Просторним планом Републике Србије по принципу полицентричне концентрације.

Ужичко-Рашка регија, према Просторном плану Србије је макрорегионална целина са центром у Ужицу и два планирана јака регионална центра у Рашкој области, Пријепољу и Новом Пазару.

Будући да регионални аспект проистиче из могућности развоја целине региона и његових делова, треба имати у виду, да могућности које постоје за конституисање система не произилазе из међусобног положаја насеља већ из прожимања међу насељима, квалитета односа између расутог и концентрисаног становништва. Али у овом случају, квалитет тих односа је онемогућен низом природно-географских, па и историсјских чиниоца.

Међутим, може се претпоставити да ова ограничења неће представљати озбиљније прагове развоја, обзиром на све израженија прожимања у простору, као имајући у виду и изузетни географски положај Ужица који је често и у прошлости представљао развојну предиспозицију, којом су ревалоризоване фазе регресије или стагнације у економском развоју. Укрштање магистралних и трансверзалних саобраћајних коридора, дају Ужицу територији општине, централну-регионалну функцију за шире залеђе. Поред могућности формирања **Подрињске осовине развоја**, треба сагледати и положај и значај Ужица у оквиру доминантне **Западноморавске осовине развоја**, која уз Подунавску и Централноморавску представља једну од три примарне осовине развоја и интеграције простора Србије.

У том смислу, пожељна би била координација и преклапање Просторних планова, Ужица, Чачка, Краљева, Крушевца, у погледу планског јачања западноморавске осовине развоја, као противтеже Београду, а нарочито у делу усклађивања приоритета.

Положај и значај Ужица су дефинисани и односом према још увек недовољно искоришћеној и валоризованој секундарној осовини Ивањица-Пожега-Ваљево-Шабац. Ужичка регија, на неки

начин представља и тромеђу Србије, Црне Горе и Републике Српске. Евентуална траса "Ужичке" варијанте будућег ауто-пута Београд-Јужни Јадран (Пожега-Ужице-граница са Републиком Српском), представљала би жилу куцавицу која би ову географску област оживела новим односима у мрежи насеља и просторно-функцијским везама.

У току је изградња јужне обилазнице Ужица, односно веза државних путева I реда и М5 на деоници Сурдук-Сићевац дужине 4845,8м, како би се транзитни токови издвојили из градског језгра са циљем бржег, безбеднијег и ефикаснијег одвијања саобраћаја, смањења буке и загађења у централној градској зони. Завршетак радова предвиђен је током првог четворогодишњег планског периода. **Планиран је продужетак трасе јужне обилазнице до трасе ауто пута и отварање улазно-излазне петље Ужице.** Ову петљу користила би возила која су у транзиту кроз Ужице, а одредиште им је Бајина Башта, Вишеград, Бела Земља. **Уколико траса аутопута буде опредељена на алтернативну Ивањичку варијанту, постојећим коридор се поклапа са евентуалном трасом будућег аутопута Пожега-Вишеград и трасом јужне обилазнице око Ужица.**

Слика 2: Анализа варијанти трасе аутопута и могућности повезивања са мрежом државних путева на делу града Ужица

Важно место у регионалној конфигурацији, односно просторно-функцијској организацији простора Србије, има **значај контактних**

подручја града и територије општине са околиним планинским залеђем и почетком западноморавске равнице, односно предности сточарства и ратарске производње.

Ужице ће остати капија ових развојних појасева, као што је вековима било стратегијско чвориште и трговиште, аграрним, сточарским и занатским производима.

РЕГИОНАЛНА ДИМЕНЗИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА УЖИЦА

Индустријски капацитети Ужичког краја су развијени углавном у појасевима уских речних долина. Доминирају радноинтензивне гране стационарног сектора. Водеће гране су метална индустрија, прерада обојених метала, текстилна и дрвна индустрија. Недостатак простора за смештај индустрије, односно ограничења у коришћењу простора, ограничења која проистичу из гранске структуре и комбинације производних фактора и тенденција уситњавања тржишта, у наредном периоду ће довести до улагања у мала и средња предузећа уз иницијативу и подршку са републичког и регионалног нивоа у функцији њихове стабилизације и реконструкције. Уз такву помоћ, подручја која су данас зоне незапослености и недовољне развијености могу постати битни фактори привредне стабилизације.

Поред мера на реструктурирању индустријске, значајне су и мере на реорганизацији пољопривредне производње, не само у делу финансирања, већ и у делу уређивања пољопривредног земљишта, мелиорацији, изградњи укупне насељске инфраструктуре, развоју производних капацитета за прераду воћа, поврћа, млека, сирева, здраве хране...

Програми у делу пољопривреде и туризма, и уопште предиспозиције за туристички развој пружају квалитетну основу за привредни препород. Макрорегионално подручје припада западној туристичкој зони са средње-планин-

ским субрегијама. Тара-Златибор-Златар су субрегије јединствене регије- туристичке регије III степена са Националним парком Тара, Јадовником и Јавором, кањоном Увца, Увачком, Леденом и Буковичком пећином, језером Перућац, Златиборским језерима, Рибничким језером, Чајетином, Партизанским водама, Новом Вароши, Пријепољем, етно-насељима, манастирима Милешева, Бања Јања и др.

Улога европских трендова и утицај Европе на стање и перспективе у делу заштите животне средине могу имати различите аспекте. Поред позитивних, постоји и опасност покушаја да се на ово подручје пласирају отпадне материје. Не сме се занемарити чињеница да на овом подручју преовлађују биоекосистеми у односу на техноекономске системе, а у планирању највећег дела предела доминира пејзажно-урбанистички приступ. Ужице као макрорегионални центар има и позитивна и негативна искуства у делу стања и планирања животне средине (регионална депонија, централно постројење за пречишћавање отпадних вода, каменолом "Сурдук"...).

Анализом површина које су заштићене, може се уочити да је проценат заштићених природних добара мањи од 10% територије Златиборског округа.

Просторним планом Републике Србије, планиране површине под шумама за Златиборски округ су 20% веће од планираног просека за Србију. Такође је важно имати у виду да је истим планом овај простор резервисан за водоснабдевање већег дела Србије.

Развој јавних служби утиче на равномеран развој Републике и организација ових служби мора задовољити објективне стандарде, рационалне и демократске принципе.

Процеси децентрализације функција у складу са новим законским решењима условиће реор-

ганизацију јавних служби и институција, што ће овом регионалном подручју омогућити да превазиђе заостатак у погледу рационалне и ефикасне мреже и опремљености јавних служби.

Изразито неповољну старосну структуру сеоске популације илуструју села старца, односно велике вредности индекса старења, што је умногоме утицало на пад радних капацитета на селу и неповољно се одразило на привредни развој села. Правилан размештај и кретање становништва, као и развој мреже насеља, уз одговарајућу структуру будућег развоја, отклониће одређене противуречности на које указује демографска слика општине, односно града Ужица.

РЕГИОНАЛНА ДИМЕНЗИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА УЖИЦА ПОДРАЗУМЕВА:

- Планско уређење целокупног подручја Златибора и Таре
- Резерват биосфере "Дрина"
- Јачање прекограничне сарадње на пољу заштите животне средине, пројекат 18 општина Србије, Црне горе и Републике Српске-Комисија за реку Дрину (РЕК)
- Предлог прекатегоризације мреже државних путева
- Резервација простора за потенцијални коридор аутопута Београд-Јужни Јадран, односно Пожега-Ужице-граница са Републиком Српском и повезивање са државним путевима
- Реализација обилазница око Ужица
- Реализација туристичког правца од Јелове до Мокре Горе, са могућношћу повезивања пет општина
- Планирање тунела испод Кадињаче, односно реконструкција магистралног пута М19.1 (Оклетац - Рогачица - Бајина Башта - Дуб — Кадињача - Дубци) на деоници Дубци (кафана Граб) - Заглавак (Мост) и повезивање са долином Дрине као једном од главних осовина развоја, по неким ауторима кичме српског геопростора

- Реконструкција и наставак изградње пруге ” Шарган Витаси - Мокра Гора” и веза са Републиком Српском, као и Ужицем
- Реконструкција и активирање аеродрома Поникве у цивилне сврхе
- Сливно подручје Рзава и његов регионални значај
- Реализација регионалне депоније ”Дубоко”
- Реализација бесцаринске зоне Бранешко поље са општином Чајетина
- Постројење за пречишћавање отпадних вода
- Спомен обележје Кадинача

То би и били стратешки приоритети просторног развоја града Ужица, регионалног повезивања и сарадње, кроз разраду и интегрисање програма у конкретне планове развоја уз квалитетну оцену друштвено-економске и финансијске подобности и еколошке прихватљивости.

ЗАКЉУЧАК

У протеклом планском периоду, на примеру Златиборског округа или ужичко-рашке макрорегије, нису искоришћене могућности за израду планова, односно студијске документације или неопходних истраживања. Тако нису урађени **Регионални просторни план ”Златиборско - златарског региона”** (општине: Ариље, Бајина Башта, Косјерић, Нова Варош, Пожега, Пријепоље, Прибој, Сјеница, Ужице, Чајетина), као ни **Просторни план подручја посебне намене за туристичко подручје ”Тара - Златибор - Јадовник - Јавор”**, одговарајући план за заштићено природно добро ИИИ категорије Потпећка пећина), операционализација **ПППН Националног парка Тара** из 1989. године, **ПП инфраструктурног коридора Аутопут Београд - Јужни Јадран, (деоница од Пожеге)** за коју ни траса није дефинитивно опредељена.

Са аспекта имплементације Просторног плана Републике Србије, има оправдања да су приоритети Београда, Војводине, Подунавља, главних републичких коридора у првом плану

због остваривања основних циљева Републике, али је време и за **остваривање приоритета, који су од значаја за западну Србију, односно ужичко регионално подручје**. Потребно је да се и ова макрорегија равномерније укључи. У водећим привредним гранама, Ужице своје програме остварује практично из сопствених средстава.

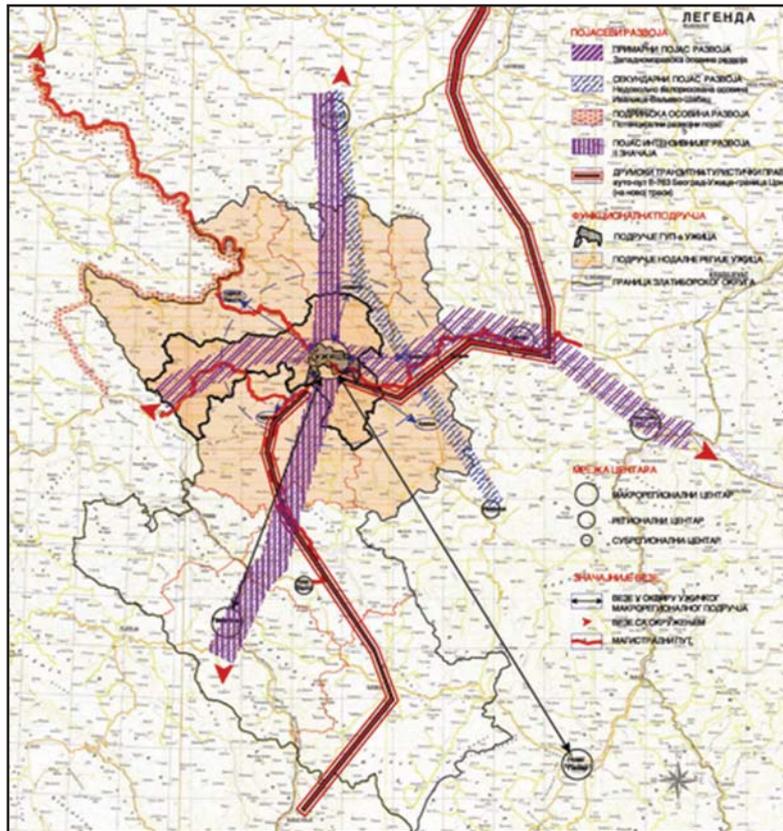
У том смислу и Просторни план града Ужица, истовремено указује на приоритете овог подручја, нека од решења из ППРС проверава и своди на регионални и локални ниво, али нуди и улазне параметре код израде будуће **Стратегије просторног развоја Републике Србије**, обзиром на положај и улогу Ужица, као и квалитетну подлогу за макрорегионалну улогу у просторно-функцијској организацији Србије.

ЛИТЕРАТУРА:

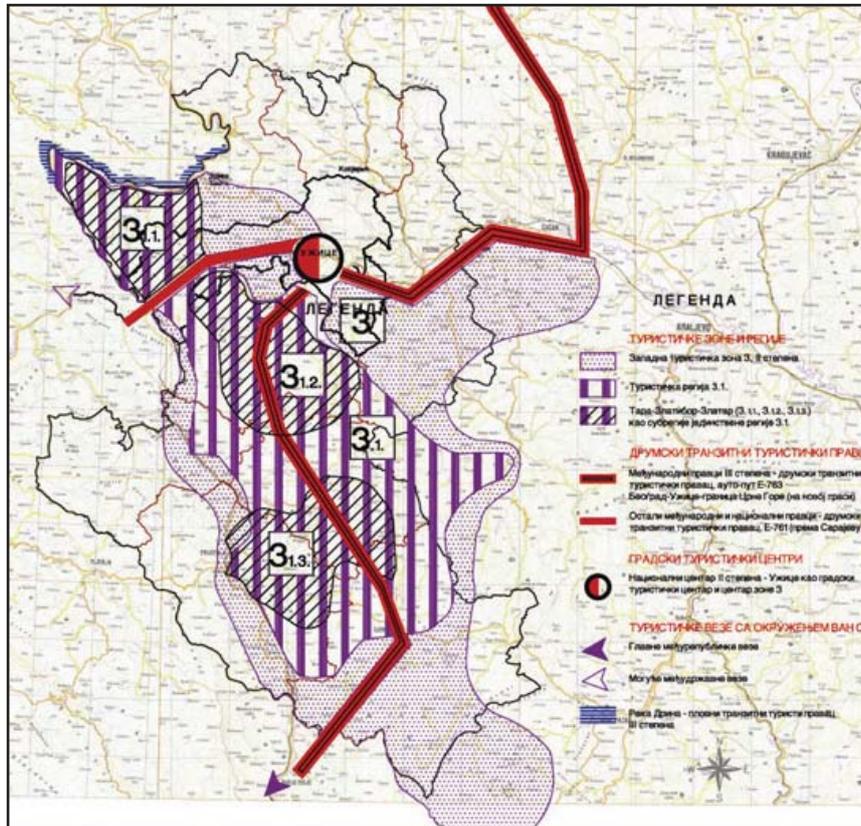
1. Просторни план Републике Србије (“Службени гласник РС”, број 13/96. год.).
2. Д. Тошић, (1999): ”Просторно-функцијски односи и везе у нодалној регији Ужица” - докторски рад, Универзитет у Београду, Географски факултет, Београд.

Аутори текста су Милан Пејић, д.п.п. МП ПЛАН РЕГИОНАЛНИ ИСТРАЖИВАЧКО-РАЗВОЈНИ И ПОСЛОВНИ ЦЕНТАР ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРОСТОРНО И УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ, Ужице; и Мила Арсовић, д.п.п. ЈП дирекција за изградњу, Ужице

Слика 3: Положај града Ужица у регионалном окружењу

Слика 4: Организација простора за туризам на регионалном нивоу

РЕПУБЛИЧКА АГЕНЦИЈА ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

Републичка агенција за просторно планирање је основана Законом о планирању и изградњи, ради обезбеђивања услова за ефикасно спровођење и унапређивање политике планирања и уређења простора у Републици Србији. Агенција је самостална организација која врши јавна овлашћења у складу са Законом о планирању и изградњи, Законом о јавним агенцијама, као и другим законима и прописима. Агенција је за свој рад одговорна Влади Републике Србије, у складу са поступком утврђеним законом.

Агенција је почела са радом 2003. године, као правни следбеник Завода за просторно планирање и урбанизам Министарства урбанизма и грађевина. Први октобар 2003. године установљен је као званичан дан почетка рада Агенције. Седиште Агенције је у Београду у улици Краља Милутина 10а, док је у првом четворогодишњем периоду основана Организациона јединица за територију АП Војводине у Новом Саду. У перспективи је оснивање организационих јединица у другим макрорегионалним и регионалним центрима.

Надлежност Агенције је утврђена одредбама члана 8. Закона о планирању и изградњи:

Агенција је надлежна да:

- 1) припрема, координира, прати израду и представља Стратегију просторног развоја Републике Србије и прати спровођење Стратегије просторног развоја Републике Србије;
- 2) учествује у изради шема просторног развоја и координира рад надлежних министарстава у припреми шема просторног развоја;
- 3) припрема, координира, прати израду и представља просторни план подручја посебне намене, у сарадњи са надлежним министарствима и другим органима и органи-

зацијама;

- 4) обавља послове стручне контроле просторног плана подручја посебне намене и регионалног просторног плана, ако законом није другачије одређено;
- 5) остварује међународну сарадњу у области просторног планирања;
- 6) пружа стручну помоћ у изради планова;
- 7) успоставља јединствен информациони систем о стању у простору;
- 8) води регистар планских докумената за територију Републике Србије;
- 9) припрема и реализује програме едукације за потребе израде планских докумената;
- 10) обавља и друге послове у складу са законом и статутом.

Органи агенције су: директор и управни одбор.

Агенција има укупно 24 запослених, од којих су: директор - доктор наука, професор Универзитета; 7 магистара наука; 12 са високом, 1 са вишом и 3 са средњом стручном спремом.

У својству правног следбеника Завода за просторно планирање и урбанизам Министарства урбанизма и грађевина, Агенција је између осталог, преузела предмете, архиву и другу стручну документацију која се односи на послове из надлежности Агенције.

У току су активности на припреми Стратегије просторног развоја Србије. Формирано је координационо тело, а у припреми су јавни састанци са представницима органа, посебних организација, локалних самоуправа, стручних, научних и других институција, чије се одржавање планира током децембра 2007. године.

У протеклом периоду укупно је усвојено 16 просторних планова, док су преко 20 прос-

торних планова у различитим фазама у поступку израде (видети табелу у прилогу).

Агенција је у оквиру међународне сарадње координисала пројекте у оквиру Француско - Српског форума за просторно планирање и регионалне политике у периоду 2003. - 2004. Од средине 2006. године Агенција у својству партнера ради на пројекту "DONAUREGIONEN" (пун назив пројекта је "Концепт регионалне сарадње у области просторног уређења и развоја на подручју Подунавља"). Реч је о пројекту који Министарство за изградњу и регионални развој Словачке, заједно са још 9 партнера из Словачке, Мађарске, Румуније, Бугарске и Србије, води у оквиру иницијативе INTERREG IIIB CADSES.

Припремљена је нова Интернет презентација (<http://www.raap.gov.rs>), на којој ће, између осталог, овлашћени представници локалних

самоуправа моћи да ажурирају податке из области планирања, уређења, изградње и заштите. На овај начин, припремиће се јединствени регистар планских докумената за територију Србије, који ће бити доступан преко Интернета, док ће истовремено, искуства са пројекта "DONAUREGIONEN" омогућити да се конципира јединствен информациони систем о стању у простору у ГИС окружењу, како за подручје Подунавља, тако и за друга подручја.

У будућности, пред Агенцијом су значајни транзициони и реформски изазови, а несумњиво најзначајнији плански документ чија израда, разматрање и доношење предстоји, је национални плански документ - Стратегија просторног развоја Србије.

У наставку је дат табеларни преглед планских докумената из надлежности Агенције

Р. бр.	Назив просторног плана	Фаза израде	НАПОМЕНА
1	2	3	4
ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ			
Инфраструктурни коридори			
1.	Просторни план подручја посебне намене граничног прелаза "Прешево" са елементима регулационог плана	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 26/02
2.	Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 77/02
3.	Просторни план подручја инфраструктурног коридора аутопута Е-75, деоница Београд- Ниш	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 69/03
4.	Просторни план подручја инфраструктурног коридора аутопута Е-75, деоница Суботица	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 69/03
5.	Просторни план подручја инфраструктурног коридора граница Хрватске - Београд (Добановци)	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 69/03
6.	Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Бугарске	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 83/03
7.	Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 37/06
Акумулације			
8.	Просторни план подручја слива акумулације "Боговина"	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 43/99
9.	Просторни план подручја изворишта водоснабдевања регионалног подсистема "Рзав"	Усвојен ПП	"Службени гласник РС", број 131/04
10.	Просторни план подручја посебне намене сливног подручја акумулације "Кључ"	Усвојена Одлука о изради ПП са Програмом за израду ПП и Одлуком о изради стратешке процене утицаја на животну средину	"Службени гласник РС", број 6/06 У току је израда Просторног плана.
11.	Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Стуборовни"	Припремљен је Предлог просторног плана	У току је јавни увид у трајању од 30 дана (16. новембар – 17. децембар)
12.	Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Бован"	Припремљен је Предлог просторног плана	Обављен је јавни увид. У току је поступак усаглашавања.

1	2	3	4
13.	Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Ђелије"	Припремљени су програми за израду просторних планова	У претходном периоду, припремљени су програм за израду просторних планова који су верификовани на Комисији за стручну контролу просторних планова. Потребно је да се преиспита ажурност програмског задатка и да се упути у процедуру разматрања и усвајања заједно са одлукама о изради планова.
14.	Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Барје"		
15.	Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Првонек"		
16.	Просторни план подручја посебне намене слива акумулације "Селова"	Припремљена је радна верзија предлога просторног плана	Обављена је стручна контрола радне верзије предлога просторног плана, али није извршена верификација због недостатака. Како је израда просторног плана започета на основу уговора локалне самоуправе и локалног предузећа за водоснабдевање, а у међувремену је дошло до значајне промене у поступку израде и доношења планских докумената, донета је иновирана одлука о изради просторног плана. Потребно је да се преиспита употребљивост постојеће документације и да се донесе одлука о даљим активностима.
Лигнитски басени			
17.	Просторни план подручја експлоатације Колубарског лигнитског басена	Припремљена је радна верзија предлога ПП	По завршетку израде радне верзије ПП, потребно је да се обави стручна контрола и обави јавни увид.
18.	Просторни план подручја експлоатације Косточачко-Ковинског лигнитског басена	У току су активности на доношењу нове одлуке о изради ПП	Потребно наставити израду ПП, обавити стратешку процену утицаја на животну средину и припремити Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину
19.	Просторни план подручја експлоатације Косовско-Метохијског лигнитског басена	Прекинута израда ПП	Израда ПП прекинута после 1999. године.
Заштићена и туристичка подручја			
20.	Просторни план подручја посебне намене Националног парка ЧФрушка Гора	усвојен	ЧСлужбени лист АПВ, број 16/04
21.	Просторни план подручја археолошког налазишта Ромулијана – Гамзиград	усвојен	ЧСлужбени гласник РС, број 131/04
22.	Просторни план подручја посебне намене ЧВласина	усвојен	ЧСлужбени гласник РС, број 133/04
23.	Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Обедска бара	усвојен	ЧСлужбени лист АПВ, број 8/06
24.	Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Делиблатска пешчара	усвојен	ЧСлужбени лист АПВ, број 8/06
25.	Просторни план подручја посебне намене Националног парка Копаоник	Припремљен је предлог просторног плана	Завршен је јавни увид. У току је поступак усаглашавања.
26.	Просторни план подручја посебне намене Парка природе Голија	Припремљен је предлог просторног плана	Завршен је јавни увид. У току је поступак усаглашавања.
27.	Просторни план подручја посебне намене Парка природе и туристичке регија Стара планина	У току је припрема радне верзије предлога просторног плана	Очекује се расписивање јавног увида до краја године.

1	2	3	4
28.	Просторни план подручја посебне намене Националног парка "Тара"	Усвојена Одлука о изради ПП са Програмом за израду ПП	"Службени гласник РС", број 95/06 У току је израда просторног плана.
29.	Просторни план подручја посебне намене манастирског комплекса "Манасија"	Припремљена је Одлука о изради са Програмом за израду ПП	У току је поступак разматрања и прикупљања мишљења од надлежних ресора у складу са Пословником Владе.
30.	Просторни план подручја посебне намене Националног парка "Ђердап"	Припремљена је Одлука о изради са Програмом за израду ПП	У току је поступак разматрања и прикупљања мишљења од надлежних ресора у складу са Пословником Владе.
31.	Просторни план подручја посебне намене културно-историјске целине Стари Рас са Сопоћанима	Припремљена је Одлука о изради са Програмом за израду ПП	У току је поступак разматрања и прикупљања мишљења од надлежних ресора у складу са Пословником Владе.
32.	Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Стари Бегеј – Царска Бара	Припремљена је радна верзија предлога просторног плана	У току је поступак стручне контроле просторног плана.
33.	Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе горње Подунавље	Припремљена је радна верзија Стратегије развоја планског подручја	У току је поступак стручне контроле.
34.	Просторни план подручја посебне намене слива Тисе	Припремљене су основе за израду Програма	Потребно је да се припреми Програм за израду и да се направи финансијска конструкција.
РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ			
35.	Регионални просторни план Колубарског округа погођеног земљотресом	усвојен	("Службени гласник РС", број 70/02)
36.	Регионални просторни план административног подручја града Београда	усвојен	("Службени лист града Београд", број 10/04)
37.	Регионални просторни план Јужног Поморавља (Пчињски и Јабланички округ)	Усвојена Одлука о изради ПП са Програмом за израду ПП	("Службени гласник РС", број 93/06) У току је избор најповољнијег понуђача, поступак у складу са Законом о јавним набавкама.
38.	Регионални просторни план Тимочке крајине (Борски и Зајечарски округ)	У току је припрема програма за израду РПП	

СУСРЕТИ ПРОСТОРНИХ ПЛАНЕРА СРБИЈЕ - 2007.

Мр Небојша Стефановић

Кратак приказ "СУСРЕТА ПРОСТОРНИХ ПЛАНЕРА СРБИЈЕ - 2007.", који су одржани на Копаонику, као други у низу у организацији матичне секције планера Инжењерске коморе Србије

У периоду од 12. до 14. септембра на Копаонику су одржани "Сусрети просторних планера Србије - 2007.", које је организовала Матична секција планера Инжењерске коморе Србије.

Сусрети просторних планера Србије представљају наставак традиције сусрета просторних планера Југославије који су одржавани у Дубровнику. Почетком 2006. године Извршни одбор Матичне секције планера је оценио да је потребно наставити са традицијом сусрета просторних планера у Србији, након чега је донета одлука да се сваке године одржавају сусрети у организацији Матичне секције планера. Управо одржани Сусрети су 13. уколико се рачунају и ранији сусрети просторних планера Југославије.

Сусрети су имали око 120 учесника, и то око 60 одговорних планера чланова Матичне секције планера, као и исти толики број гостију из планерских институција, локалних самоуправа, чланова Асоцијације просторних планера Србије и др.

Основни циљ сусрета је био размена искустава одговорних планера као руководиоца израде просторних планова, као и разговор о актуелним питањима струке просторног планирања.

Пре почетка рада по унапред одређеним сесијама, присутнима су се обратили Проф. др Драгослав Шумарац председник УО Инжењерске коморе Србије, мр Небојша Стефановић председник ИО Матичне секције планера и проф. др Дејан Ђорђевић члан

Организационог одбора. Другог дана Сусретима је присуствовао и помоћник министра за инфраструктуру проф. др Миодраг Ралевић.

Рад је био организован у три одвојене сесије. Прва сесија (12. септембра) је била посвећена презентацијама гостију, и то на тему употребе географских информационих система у изради просторних планова. Презентације о методологији и значају географских информационих система, географском информационом систему рађеном за потребе Просторног плана подручја посебне намене туристичке регије и парка природе Стара планина и информационих система рађених за потребе више локалних самоуправа, одржали су гости предавачи Нинослав Митрић из ГИС-ДАТЕ и мр Никола Крунић из Института за архитектуру и урбанизам Србије.

Након краће дискусије оцењено је да је потребно у наредном периоду детаљније прописати обавезу и начин употребе географских информационих система у изради просторних планова, као и да је потребно успоставити јединствен географски информациони систем Србије.

У другој сесији (12. и 13. септембра) одржано је више презентација које су се односиле на проблеме и дилеме везане за израду просторних планова, и то: Просторног плана општине (ППО) Кладово, проф. др Дејана Ђорђевића; ППО Сремска Митровица, Мирјане Вашут; ППО Чачак, мр Милана Пунишића; ППО Обреновац, мр Александра Вучићевића; ППО Шавник, Дубравке Павловић; ППО Смедерево, Ненада Крчума; ППО Ариље, мр Небојше Стефановића; Просторних планова подручја посебне намене (ПППН) за инфраструктурне коридоре и Национални парк Копаоник, др Саше Милијића; ПППН туристичке регије и парка природе Стара планина, мр Драгише Дабића; и ППО

Кикинда, Драгане Дунчић.

После наведених презентација, покренута је дуготрајна и конструктивна дискусија у којој је учествовао велики број учесника. Дискутовало се око следећих основних тема:

- Улога и значај органа локалне самоуправе приликом израде просторних планова општина - Оцењено је да проблем приликом израде појединих планова представља незаинтересованост политичког руководства општине за процес израде и доношења плана, што у великој мери отежава рад планера и пролонгира процедуру контроле и доношења плана;
- Значај израде просторних планова општине - Оцењено је да последњих неколико година у пракси израде просторних планова у Србији, доминирају просторни планови општина, односно да се развија локални ниво планирања у Србији. Регионални и републички ниво планирања, односно израда регионалних и просторних планова подручја посебне намене, за које су надлежне републичке институције, тренутно није довољно развијен и потребно је интензивније покренути израду тих планова;
- Детаљност просторних планова општина и дефинисање правила градње - На основу обављених презентација, оцењено је да су просторни планови довољно детаљни у делу у коме се дефинишу правила градње у планском подручју, односно да је на основу таквих планова могуће издавати акт о урбанистичким условима и реализовати градњу у складу са Законом о планирању и изградњи. Тиме је порастао значај планова у Србији и створена могућност да се они могу у појединим случајевима директно примењивати;
- Однос просторних планова и "мастер планова" - На основу презентација просторних планова подручја посебне намене за Стару планину и Копаоник, оцењено је да велики проблем представља израда

"мастер планова", који нису усаглашени са решењима просторних планова. Рад просторних планера и њихова предложена решења базирана на чињеницама и детаљним анализама, нису прихваћена од стране обрађивача мастер планова. Истовремено није позната процедура израде и доношења, као ни садржај "мастер планова", док се они фаворизују од стране министарства надлежног за туризам и регионални развој. У складу са наведеним, оцењено је да је потребно приоритетно заштитити просторне планове и струку просторног планирања, као и да се мора усагласити израда "мастер планова" са просторним плановима.

У трећој сесији (13. и 14. септембра) одржана је краћа презентација о публикацији "Преглед изабраних просторних планова европских земаља", приликом које је мр Тијана Живановић представила основна решења и концепт шест планских докумената. После тога се приступило дискусији о актуелним питањима професије просторног планирања, у којој је доминирао проблем примене "Ценовника" (Одлуке о начину утврђивања минималних цена израде просторних планова, урбанистичких планова, урбанистичких пројеката и пројектне документације за стамбене и стамбено-пословне објекте) и организације тендера за потребе израде просторних планова.

Пошто је оцењено да се "Ценовник" не примењује у потпуности од стране појединих институција, чиме се ствара нелојална кокуренција и погоршава квалитет просторних планова, предложено је следеће:

- Да Инжењерска комора Србије упути допис институцијама које се баве израдом планова, којим би их обавестила о постојању и потреби примене "Ценовника";
- Да Инжењерска комора Србије упути допис органима локалне самоуправе, републичким институцијама надлежним

за планирање и институцијама које се баве израдом планова, којим би им понудила стручну помоћ за потребе примене "Ценовника", односно за израчунавање минималних цена израде просторних планова које би биле предмет поступка јавних набавки.

Поред изразито радне атмосфере, на Сусретима је било омогућено и дружење учесника. Упражњаване су спортске активности у вечерњим часовима, при чему су се чланови Коморе показали као добри фудбалери, кошаркаши, одбојкаши,...

Друге вечери је на опште задовољство организована свечана вечера, када су уз дружење и музику учесници Сусрета оценили да се напорно радило и добро дружило!

Председник ИО Матичне секције планера
Мр Небојша Стефановић, д.п.п.

ПЛАНСКА И НОРМАТИВНА ЗАШТИТА ПРОСТОРА И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Др Дејан Филиповић, мр Велимир Шећеров и др Богдан Лукић

Асоцијација просторних планера Србије и Географски факултет Универзитета у Београду, у сарадњи са Урбанистичким заводом у Суботици, су организовали научно-стручни скуп "Планска и нормативна заштита простора и животне средине". Скуп је одржан у периоду од 16. до 18. априла 2007. године, у Суботици и на Палићу.

Скуп представља наставак традиционалних активности Асоцијације просторних планера Србије, на унапређењу и заштити простора и животне средине уз мобилисање релевантних актера у Србији, у овој области, као и упознавање са светским трендовима и достигнућима. То је била прилика да се по четврти пут на истом месту окупе стручњаци који се баве планирањем и уређењем простора, заштитом и унапређењем простора и животне средине, са представницима државних и локалних органа управе. Посебно је била актуелна проблематика израде, процедуре усвајања и ефикасности примене Стратешких процена утицаја на животну средину, као новине у нашем законодавству, уређењу и заштити простора, активирању локација и изградњи одређене групе објеката и комплекса, а нарочито, поменуте, процедуре доношења и одговорности релевантних субјеката.

На скупу је присуствовало око 150 учесника, реферисано и презентовано је око 60 реферата, преко 100 аутора, у пленарним секцијама, а такође је било учесника из иностранства, чији су резултати предметне проблематике штампани у обимном Зборнику радова, од преко 560 страна. Размењена су искуства, отворени актуелни проблеми, суочена различита мишљења и полазишта и донешени следећи закључци:

- На скупу је размотрена тренутна ситуација, делом су сагледана светска искуства, дефинисане вредности и проблеми, и констатовано да Република Србија касни са израдом Стратегије просторног развоја, која је Законом о планирању и изградњи обавезујућа, тако да није могуће урадити интегралну републичку Стратегију утицаја на животну средину, која би делимично кориговала стратешка решења, маркирала проблеме и дала препоруке како би се спречили глобални деградациони процеси простора и животне средине, дала стратешке обавезујуће улазе за ниже територијалне целине у домену заштите и унапређења животне средине, а нарочито се умрежила са суседним државама и Европском унијом;
- Касни се и са израдом Шема просторног развоја, које су Законом о планирању и изградњи такође обавезујуће, где су са аспекта животне средине најзанимљивије Шеме у области транспорта, рударства и енергетике, капиталне привреде, природних и руралних подручја. Процена и вредновање стратешких решења из предметних Шема на животну средину такође би дала значајне позитивне резултате у оквиру просторне рационализације, заштите природних и створених ресурса, ефикаснијег функционисања великих система у оквиру саобраћаја, енергетике, водопривреде итд и уштеде значајних финансијских средстава и додатних трошкова током изградње и експлоатације. Дали би се правни и развојни оквири за ниже територијалне целине - локалну заједницу, како би остварила своја права на компензацију и супституцију у свом развоју, услед негативних утицаја великих система, који су у одређеним зонама и

просторима неминовни. Велики системи у оквиру саобраћаја, енергетике, водoprивреде итд имају своје Стратегије, Планове и Програме развоја, али се Стратешке процене утицаја на животну средину раде само за објекте и зоне које су у програмима реализације;

- Значајан вредносни помак у оквиру заштите и унапређења животне средине, очувања природних и створених вредности, спречавања загађивања земљишта, вода и ваздуха, као и заштите живота живих бића са људима на првом месту, учињен је омасовљавањем израде планских аката, а поготову обавезујућих Стратешких процена утицаја на животну средину, истих, по "Закону о заштити животне средине", Члан 35 (Службени гласник РС број 135/2004). Такође, је значајно да Стратешка процена утицаја на животну средину мора бити усклађена са другим проценама утицаја на животну средину, као и са плановима и програмима заштите животне средине и врши се у складу са поступком прописаним "Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину (Службени гласник РС број 135/2004). Створен је законски оквир који је дао шансу увођења реда у области заштите, уређења и унапређења простора, животне средине и широког валера активности;
- Презентација урађених Стратешких процена утицаја на животну средину у оквиру израде, а у функцији, различитих планских аката, просторних и урбанистичких, показује да се искуство, препоруке и недоумице усмеравају ка недвосмисленој чињеници

да су оне неопходност, а не само обавезујући правни оквир;

- У корист претходној констатацији, је и концензус већине учесника скупа, којим се искуство у изради просторних и урбанистичких планова, практично везује, у актуелној ситуацији, са методологијом, теоријским, правним и институционалним оквиром заштите простора и животне средине;
- Констатовано је да још увек постоји дисконтинуитет на једној страни струке и науке, а на другој представника државних и локалних органа управе у Србији, тако да је остављен "празан простор" који субјекти финансијске моћи и одређених активности у простору подразумевају као необавезујућим у заштити и очувању животне средине, тако да има злоупотре-

ба и игнорисања обавезујућих правних аката;

- Публиковани радови у Зборнику радова "Планска и нормативна заштита простора и животне средине", од око 60 реферата из пера више од 100 аутора, представљају солидан допринос предметној материји и могућност даљег обрађивања, из науке ка пракси, из теорије ка апликацији, и да ће свакако бити од користи свима онима који се на различите начине и на различитим нивоима баве планирањем, уређењем и заштитом свеукупног простора Србије.

У БУДУЋЕ БЕЗ ОТВОРЕНИХ ПИТАЊА

Мр Александар Вучићевић

Шта ће нам планови и планери, ако се планови не реализују? Да ли је циљ да се План уради, ако се не примењује? Да ли План може да се примењује ако нема јасно утврђених правила? И до када ћемо радити планове у којима ће неки нижи ниво планирања решавати планске дилеме...

Важећи Закон о планирању и изградњи је унапредио струку просторног планирања. Поред Стратегије просторног развоја

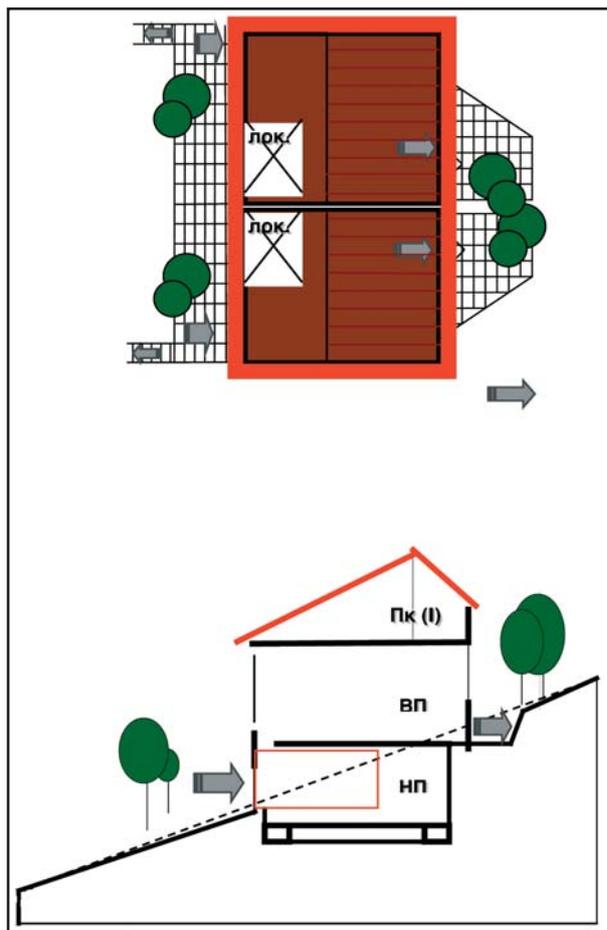
Акт о урбанистичким условима из члана 57 који се "заинтересованом лицу" издаје на основу просторног плана је једна од најзначајнијих "новина". Поред осталог, Акт садржи нивелациону и регулациону линију, изглед и габарит објекта, могућности прикључења објекта на комуналну и саобраћајну инфраструктуру итд., што недвосмислено говори о томе шта, у ствари, треба да садржи сваки будући План. Такође, правила коришћења, уређења и заштите планског подручја из Правилника о садржини и изради планских докумената су додатно разјаснила основне групе питања од којих су најважнија:

- коришћење и заштита природних ресурса;
- развој и уређење мреже насеља и руралних подручја;
- просторни развој и размештај привредних и услужних делатности, као и јавних служби;
- просторни развој, размештај и коришћење инфраструктурних система;
- заштита животне средине, природних и културних добара са посебним освртом на стратешку процену утицаја;

а затим и

- листа приоритетних активности за имплементацију просторног плана;
- учесници у имплементацији просторног плана;

- мере и инструменти за имплементацију просторног плана; и
- уговор о имплементацији просторног плана.

Сусрети просторних планера матичне секције Инжењерске коморе Србије, који су одржани на Копаонику, имали су за циљ и да разјасне технику израде "нових" просторних планова. Чланови секције лиценцирани планери и гости, својим присуством и дискусијом, су потврдили чињеницу колико је тема значајна и колико је важно да се постигне сагласност струке у вези израде Просторних планова.

Евидентно је да су потребна флексибилна средства за планирање, за разлику од претходних, традиционалних, ставова. Све већа

ОРГАНИЗАЦИЈА ДВОРИШТА ПРЕМА ТЕРЕНСКИМ УСЛОВИМА – пример 1

сложеност територијалних процеса и све већа несигурност у погледу просторних тенденција и узрочно-последичних односа, захтевају нове стилове планирања усмерене ка дефинисању принципа и правила управљања.

У складу са тим, модеран план треба да постане:

- систем правила;
- настојање да се схвате и предвиде будуће територијалне тенденције и ефекти; и
- стратешко средство упућено на активирање способности приватног сектора да осмисли пројекте, остварење синергије између приватног и државног сектора, усмереност нових активности ка заједничким циљевима, поштовање широко прихваћених вредности и др..

Србија ће постати уређена земља, између осталог и у просторном смислу. Директно спровођење планских решења из просторних планова регулисано је на следећи начин:

Правила дефинисана кроз:	АКТ Републик а (члан 89. став 4.)	АКТ Општина (остало)
Регионални просторни план и просторни план општине		
Просторни план подручја посебне намене (граница плана уједно и граница НП и ПП)		
Просторни план подручја посебне намене (за подручје изван граница НП и ПП)		
Правилник о Привременим правилима *		
* Правилник престаје да важи по доношењу Плана		

Аутор текста је Мр Александар Вучићевић, д.п.п. запослен у Републичкој агенцији за просторно планирање

КАКО ОПИСАТИ ДОКТОРСКУ ТЕЗУ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА У ПЕТ (КЉУЧНИХ РЕЧИ)

Др Дејан Ђорђевић¹

1. Позадина и сврха написа

Асоцијација Европских Школа Планирања (AESOP/ Association of European Schools of Planning²) од свог годишњег конгреса одржаног у Нејмегену у Холандији 1997. године почела је активности на идентификацији и унификацији докторских програма из области просторног планирања. Као један од важних предуслова наведена је потреба размене информација међу истраживачима - како међу докторским кандидатима тако и међу њиховим менторима, односно таторима. Да би таква размена информација била успешна, постепено је развијан класификациони систем који се односи на структуру знања из области просторног планирања. Један од производа тог система је и листа кључних речи за класификацију докторске тезе.

Приступ је временом развијан и усаглашаван, водећи рачуна од разнородности европских школа планирања са једне стране и захтева Болоњске декларације са друге. Закључено је да листа кључних речи мора бити ограничена, да би се докторски кандидати принудили да користе исте термине за опис проблема чије решење истражују. У супротном, користећи широк спектар појмова и сопствени жаргон, отежали би или искључили могућност: опште препознатљивости тезе у међународном контексту односно међусобној комуникацији кандидата; те прелазак са једног на други универзитет, односно међусобној комуникацији кандидата; те прелазак са једног на други универзитет, односно међусобној комуникацији кандидата; те прелазак са једног на други универзитет, односно кретање на више њих паралелно у сврху истраживања. Познато је, наиме, да велики број доктораната у Европи ради и брани докторат у школи у којој није стекао основну диплому из планирања, као што је

чињеница да АЕСОП и друга удружења једном или два пута годишње (углавном као предконгресну активност), организују докторске курсеве за све заинтересоване, чијим се похађањем обезбеђује одређен број бодова који улази у укупан збир од 180, неопходан да се заврше докторске студије. Друго, систем је резонски, што значи да листа објашњења која прати кључне речи олакшава кандидатима да изаберу концепт описа своје тезе који ће бити једноставније да открије и анализира концептуални модел тезе, односно објашњења и/или решења проблема у простору који је предмет истраживања. И четврто, не мање важно, потенцијалним докторантима ће се помоћи у схватању нивоа, садржаја, структуре и правца истраживања које мора да поседује докторска дисертација, што представља стандардан проблем са којим се кандидати и њихови ментори стално сусрећу у међусобном разговору.

2. Предлог

Када истраживач бира релевантну тезу за докторат, а може да употреби само пет речи са иначе ограничене листе, каква треба да буде та листа да би била употребљива и довољна? Претрага је једноставнија ако су кључне речи организоване тако да описују различите аспекте докторске тезе. Сумарно, предложене су три основне категорије:

- а) области/теме просторног развоја,
- б) процес, садржај и контекст интеракције, и
- в) методологија и инструменти, просторне анализе и вредновања³.

Три основне категорије имају своје подкатегије. Потенцијални истраживач може пет кључних речи изабрати из све три категорије, мада ће се одредити да свих пет речи буде из нпр. области методологије и инструмената...

Уколико постоји алтернативни, али сличан концепт, или његов део, исти је дат у загради. Листа кључних речи је прелиминарна и биће, разумљиво, временом допуњавања.

а) Области/теме просторног развоја

Просторно планирање на овај начин представља смишљену интервенцију у просторном развоју. У просторном развоју има проблема, и они су уочени - планере посебно интересују потенцијали и ограничења које просторни развој може имати на друштво и политике. Као што је речено, листу тема просторног развоја треба схватити проблемски, а она изгледа овако:

Просторни ниво/размер:

локални, регионални, национални, транснационални

Животна средина, енергија и природни ресурси:

одрживи развој, биодиверзитет, енергија и природни ресурси

Регионална економија:

запосленост, развојни региони (региони који уче), регионална економија

Рурални развој:

пољопривреда, рекреација (туризам), заштита природе и развој, односи село - град

Урбани развој:

социјална (не)једнакост, урбана обнова, становање, урбане структуре (урбане мреже, урбана трансформација), развој својине

Транспорт и саобраћај:

инфраструктура, транспортни системи

Мегадтрендови:

глобализација/регионализација/глобализација, политичка модернизација, мобилност, информатизација, демографија

Временски период проучавања процеса:

историјска/дугорочна анализа, анализа постојећег/тренутног стања

б) Процес, садржај и контекст интеракције

Од 1960-тих година комплексни процес одлучивања о просторном развоју се више не схвата као пуко претакање резултата истраживања у конкретну акцију. Насупрот, организациони и процедурални аспекти планирања постају тема за себе. Тако су кључне речи у овој категорији класификоване на следећи начин:

Институционални контекст:

систем планирања (планерске агенције, правни систем, систем државне управе, планирање намене земљишта, закони о планирању), правила игре, мреже/умрежавање

Процес интеракције:

игре (учесници, средства, стратегије), позорница/арена (уређење, систем деловања), ангажовање учесника/стејкхолдера (учешће јавности), показивање моћи (релације моћи), управљање

Концепт интеракције:

просторни концепт (слике), референтни оквир (дискурси, дефиниција проблема, дефиниција ситуације одлучивања, перцепције, доктрина планирања, систем вредности/веровања), просторни идентитет.

в) Методологија и инструменти интервенције, просторне анализе и вредновања

Допринос сваке тезе мора бити, поред научног, и апликативни - што значи да мора да буде прилог унапређењу праксе планирања. Такав допринос може имати различите форме, преко методологије интервенције/имплементације налаза тезе у праксу планирања до развоја инструмената такве интервенције, просторних анализа и вредновања:

Методологија:

управљање процесима, управљање мрежом, колаборативно планирање (интерактивно креирање политика, отворено планирање), арбитража/разматрање алтернативних одлука, редизајнирање, урбани дизајн, планирање предела

Инструменти интервенције, просторне анализе и вредновања:

правни инструменти, симулација, системи за подршку одлучивању, ГИС, мултикритеријумска анализа, сценарио, синтаксна анализа, студија утицаја на животну средину, перформансе истраживања (истраживање могућности примене)

3. Примена и коментари

Ранији нацрти представљене категоризације су дискутовани са студентима-докторантима на тзв. PhD Workshop-овима који претходе сваком годишњем АЕСОП-овом конгресу почев од 1999. године, те је листа кључних речи допуњавана у складу са њиховим сугестијама. Будући да је на реченим састанцима мањкало доктораната са инжењерским/архитектонским образовањем, листа се може оценити као једнострана, оријентисана више ка политикама, него што садржи инжењерске аспекте просторног развоја. Приметно је одсуство класичних тема попут "локације индустрије" или "квалитета живота", али се оне могу подвести под неку од понуђених кључних речи, а такав став важи и за све теме које нису обухваћене листом. Упадљиво је да недостају и теоријске теме: теорија планирања, историја планирања или историја градова. Овај недостатак је лако објаснити: у последњој декади јако мало доктораната се опредељује за наведене теме. Валидност ове листе лежи управо у томе што верно осликава како области које су посебно популарне (или за које је могући пронаћи средства за истраживање) у Европи када је реч о просторном планирању.

Да речено није нимало ствар за занемаривање, показује и анкета која је почела да се ради од АЕСОП-овог конгреса у Брну 2000. године. У анкети у којој је учествовало 60 школа планирања са исто толико универзитета из 16 европских земаља (укључујући и Србију), добијени су интересантни резултати⁴ (АЕСОП иначе тренутно има око 200 пуноправних чланова - 200 школа планирања у Европи!). кратко, ако мислите да се бавите локалним развојем, докторирајте на Универзитету у Торину, технике евалуације у области животне средине у Ређио Калабрији, примењена истраживања у Милану, одрживим развојем и руралним планирањем у Барију, политикама конзервације у Риму, ефикасношћу планова и пројеката у Пескари, историјом планирања и урбанизма у Венецији, руралним подручјима у Вагенигену, институционалним контекстом планирања у Утреху, анализом процеса одлучивања у Најмегену, аргументацијом у планирању у Хелсинкију, енвајерменталним аспектима планирања у Алборгу, економском географијом и планирањем у Лођу, руралним студијама и риболовом у Тромзеу, планирањем предела у Лилехамреу, анализом места у Бергену, управљањем базом података у Дандију, компаративним истраживањима у Единбургу, урбаним планирањем и културним конфликтима истраживањима у Единбургу, урбаним планирањем и културним конфликтима у Белфасту, квалитативним методама истраживања у Њукаслу, регионалним анализама у Ливерпулу, земљишном економијом у Кембриџу, инвестицијама и тржишним анализама у Абердину, регионалним планирањем у Карлсруеу и Дортмунду, планирањем становања у Лиону, примењеним истраживањима у Паризу, планирањем инфраструктуре у Штокхолму, јавном акцијом у простору у Цириху, методологијом урбаног дизајна у Брну, просторним аспектима урбаног планирања у Братислави, отоманском урбаном историјом у Метуу, европским проблемима готво свуда и безмало свим темама у Београду.

На крају, уочљив је недостатак методологије

израде докторске тезе у целини. Иако се она делом може пронаћи у оквиру кључних речи у категорији *Методологија и инструменти интервенције, просторне анализе и вредновања* недостају класичне опште научне методе попут компаративне анализе, синтезе, индукције, дедукције итд. Но, овде су будућим докторантима и најмање збуњујућа ствар - тако да смо трамо да ће планерима који могу да читају овај напис на српском он бити од користи када буду размишљали коју тему да узму за докторат и које су теме у области планирања данас актуелне у Европи.

¹Аутор је шеф Катедре за просторно планирање и руководилац докторских студија из исте области на Географском факултету Универзитета у Београду, као и национални представника Србије у Савету АЕСОП-а.

²Види: www.AESOP-planning.com

³Постоји дуго и заморно објашњење како се дошло до ових категорија. Укратко, основни постулати су да истраживање мора бити проблемски оријентисано, да нагласак истог треба да буде на интеракцији, да је важан институционални контекст те интеракције, дискурс, итд. Теоријски модел планирања у позадини је тзв. Комуникативни модел, а коришћена су решења из кибернетике, политичке социологије, па све до криминологије. Опширније: AESOP(2004) *Improving Planning Education in Europe*. Edited by Alex \fubini, Milano: Fanco Angeli.

⁴Исто.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

71

ПЛАНЕР : часопис просторних планера /
главни и одговорни уредник Дејан Филиповић.
- 2005, бр. 1- . - Београд (Студентски
трг 3/III : Асоцијација просторних
планера Србије, 2006- (Краљево: Дуга).
- 30cm

Два пута годишње
ISSN 1452-4850 = Планер (Београд)
COBISS.SR-ID 130024204